

STAGIUL PROFESIONAL ÎN AVOCATURĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Ghidul avocatului stagiar

CUVÂNT DE SALUT

Exercitarea profesiei de avocat implică responsabilitatea pentru calitatea asistenței juridice și promovarea valorilor statului de drept necesare într-o societate democratică.

Avocatul stagiar face parte din sistemul avocaturii din Republica Moldova. Efectuarea unui stagiu profesional de calitate presupune o multitudine de factori, cum ar fi identificarea unui avocat îndrumător, susținerea examenelor de admitere la stagiul, acordarea asistenței juridice clienților, îndeplinirea obligațiilor față de stat, organele Uniunii Avocaților și avocatul îndrumător, susținerea examenului de calificare în profesie și altele.

Legea cu privire la avocatură, în unele cazuri, nu identifică în mod expres toate drepturile și obligațiile avocatului stagiar, precum și cele ale avocatului îndrumător, și acestea urmează a fi determinate prin interpretare. Insuficiența reglementărilor legale cu privire la regimul juridic al avocatului stagiar a stabilit practici variate din partea diferitor subiecți care influențează realizarea stagiului. În acest context, stabilirea unor practici uniforme pentru efectuarea stagiului profesional este un imperativ pentru dezvoltarea activității avocatului stagiar.

Este salutară inițiativa Asociației Tinerilor Avocați de a elabora Ghidul Avocatului Stagiar, care își propune sistematizarea prevederilor legale și contribuirea la stabilirea unor practici corecte și uniforme pe parcursul desfășurării stagiului profesional.

La îmbunătățirea stagiului profesional poate contribui perfecționarea continuă a condițiilor de efectuare a stagiului și pregătirea tinerei generații pentru a face față provocărilor materiale din societate. În acest context, îmi exprim speranța că prezentul Ghid va fi un document ce va putea fi recomandat tuturor actorilor implicați în efectuarea stagiului profesional în avocatură, precum și că va contribui la perfecționarea continuă a acestuia.

Cu respect,
Gheorghe Amihalachioaie,
Președinte al Uniunii Avocaților din Republica Moldova

CUPRINS

Adrevieri utilizate în Ghid.....	4
Preambul	5
Capitolul I. Evoluția instituției avocatului stagiar în Republica Moldova	6
Capitolul II. Condițiile de admitere la stagiul profesional	7
Secțiunea 2.1. Descriere generală.....	7
A. Condiții de admitere	7
B. Examenul de admitere la stagiul profesional.....	8
Capitolul III. Desfășurarea stagiului profesional în avocatură	10
Secțiunea 3.1. Descriere generală.....	10
A. Contractul pentru efectuarea stagiului profesional	10
B. Regimul juridic al avocatului stagiar. Drepturi și obligații.....	12
C. Rolul și funcțiile avocatului îndrumător în contextul stagiului profesional.....	18
D. Clientela avocaților stagiaari.....	23
Capitolul IV. Admiterea în profesia de avocat	26
Secțiunea 4.1. Descriere generală.....	26
A. Condiții de admitere	26
B. Obținerea statutului de avocat licențiat.....	29
V. Condițiile de desfășurare a stagiului profesional în România	30
I. Admiterea în profesie.....	30
II. Desfășurarea stagiului profesional.....	31
VI. Stagiul profesional în avocatură în Scoția	33
VII. Condițiile de desfășurare a stagiului profesional în Norvegia	36
Grupul de lucru pentru elaborarea Ghidului Avocatului Stagiar.....	39
1.1. Autorii Ghidului Avocatului Stagiar:.....	39
1.2. Persoanele care au contribuit la elaborarea ghidului prin comentarii, idei, opinii, avize.....	39

Abrevieri utilizate în Ghid

Legea cu privire la avocatură	Legea nr. 1260 din 19.07.2002 cu privire la avocatură //Monitorul Oficial 126-127/1001, 12.09.2002, cu modificările și completările ulterioare
Statutul profesiei de avocat	Statutul profesiei de avocat aprobat de Uniunea Avocaților din Republica Moldova. Monitorul Oficial 54-57/302, 08.04.2011
Codul deontologic al avocatului	Codul deontologic al avocaților Baroului din Republica Moldova, din 20.12.2002
Uniunea Avocaților	Uniunea Avocaților, organ de autoadministrare al avocaților, din care fac parte toți membrii barourilor din țară
Consiliul Uniunii	Consiliul Uniunii Avocaților
Comisia de licențiere	Comisia de licențiere a profesiei de avocat
Comisia pentru Etică și Disciplină	Comisia pentru Etică și Disciplină a Uniunii Avocaților
Comisia de Cenzori	Comisia de Cenzori a Uniunii Avocaților
CA	Cabinet al Avocatului
BAA	Birou Asociat de Avocați

PREAMBUL

Instituția avocatului stagiar, ca parte componentă a instituției avocaturii, reprezintă un exponent al promovării și asigurării respectării drepturilor omului.

În Republica Moldova reglementările legale cu privire la statutul avocatului stagiar au înregistrat primii pași în vederea consolidării acestei instituții. Totuși, pentru buna desfășurare a stagiului profesional, multe aspecte au rămas fie fără o reglementare expresă, fie prevederile existente nu dau un răspuns clar la situațiile și întrebările apărute în practica avocaților stagiari, precum și a avocaților îndrumători.

Prezentul Ghid a fost conceput și elaborat de către un grup de avocați stagiari din cadrul Asociației Tinerilor Avocați („ATA”)¹ constituită pe lângă Uniunea Avocaților din Republica Moldova. Ghidul și Grupul de lucru au fost coordonați de președintele Asociației Tinerilor Avocați, autorii fiind îndrumați de avocați din cadrul Consiliului Uniunii și Comisiei de licențiere a profesiei de avocat.

Scopul acestui Ghid este evidențierea reglementărilor legale cu care se confruntă avocatul stagiar de la primul pas de intrare în profesie până la obținerea statutului de avocat licențiat, precum și interpretarea prevederilor legale în vederea formării unei practici corecte și uniforme pe parcursul desfășurării stagiului profesional.

În vederea abordării complexe a instituției avocatului stagiar, prezentul Ghid conține informație cu privire la efectuarea stagiului profesional în alte state. Membrii Grupului de lucru au descris conținutul reglementărilor din legislația României. Totodată, cu susținerea Asociației Barourilor Americane Inițiativa pentru Supremația Legii (ABA ROLI Moldova) și a Misiunii Norvegiene de Experți pentru Promovarea Supremației Legii în Moldova (NORLAM), Ghidul Avocatului Stagiar conține descrierea condițiilor de efectuare a stagiului în Scoția și Norvegia.

Pe parcursul elaborării prezentului Ghid, membrii Grupului de lucru au beneficiat de implicare și susținere din partea Consiliului Uniunii Avocaților, Comisiei de licențiere a profesiei de avocat, Comisiei pentru etică și disciplină a Uniunii Avocaților, a avocaților licențiați, precum și a avocaților stagiari.

Grupul de lucru aduce mulțumiri pentru suportul acordat de către Asociația Barourilor Americane Inițiativa pentru Supremația Legii (ABA ROLI Moldova) în vederea elaborării și editării prezentului Ghid.

Autorii își manifestă speranța că informația conținută în Ghidul Avocatului Stagiar va fi utilă pentru avocații stagiari și avocații îndrumători și va contribui la stabilirea unor practici corecte și uniforme pentru efectuarea stagiului profesional.

¹ ATA este o asociație profesională, apolitică, nonprofit, constituită în vederea promovării și protejării intereselor comune ale profesiei de avocat. Statutul ATA a fost aprobat prin Decizia nr.2 din 30.03.2012 a Consiliului Uniunii Avocaților.

CAPITOLUL I

Evoluția instituției avocatului stagiar în Republica Moldova

În Republica Moldova accesul în profesia de avocat are loc prin efectuarea obligatorie a stagiului profesional, cu unele excepții prevăzute de Legea cu privire la avocatură.² Evoluția instituției avocatului stagiar a parcurs trei etape.

Prima etapă cuprinde perioada din 27 august 1991 până la 9 septembrie 1999. În această perioadă, statutul instituției avocatului stagiar era prevăzut de Legea nr. 526 din 21.11.1980 despre aprobarea Regulamentului avocaturii RSS Moldovenești. Conform art. 11 din această lege, în rândurile membrilor colegiului de avocați erau primiți cetățenii URSS care aveau studii juridice superioare și o vechime în specialitate juridică de cel puțin doi ani, urmând să fie admiși în profesie numai după o perioadă de probă de până la trei luni. Stagiul în această perioadă era efectuat numai în cazul în care candidatul, absolvent al unei instituții de învățământ juridic superior, nu avea vechime în specialitate juridică sau vechimea era mai mică de doi ani. În această situație, stagiul urma să fie efectuat pe un termen de la șase luni până la un an.

Decizia de primire în Colegiul Avocaților sau în componența stagiabilor se decidea de către prezidiul Colegiului Avocaților, care era un organ executiv, membrii cărui se alegeau pe un termen de trei ani.

Legea nu stabilea reguli speciale cu privire la volumul asistenței juridice pe care o putea acorda avocatul stagiar și limitele acesteia.

A doua etapă cuprinde perioada din 9 septembrie 1999, când a intrat în vigoare Legea nr. 395 din 13 mai 1999 cu privire la avocatură, până la 13 decembrie 2002.

Conform art. 6 al acestei legi, persoanele licențiate ale unei facultăți de drept care nu aveau vechime în muncă în domeniu sau această vechime era mai mică de trei ani erau admise în profesie după efectuarea unui stagiului de pregătire profesională cu durata de la un an la doi ani și susținerea examenului de calificare. În acea perioadă erau scutite de efectuarea stagiului și de examenul de calificare persoanele care aveau cel puțin cinci ani vechime în muncă în funcția de judecător sau procuror ori aveau grad științific în domeniul dreptului. Atunci nu se susținea un examen de admitere la stagiul de pregătire profesională, fiind stabilit doar examenul de calificare. Legea prevedea că avocatul stagiar putea pleda numai în judecătoria.

A treia etapă cuprinde perioada din 13 decembrie 2002, data intrării în vigoare a Legii nr. 1260 din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură, până în prezent. Condițiile cu privire la efectuarea stagiului profesional la etapa actuală sunt descrise în capitolele ce urmează.

² Art. 10 alin. (2) al Legii cu privire la avocatură.

CAPITOLUL II

Condițiile de admitere la stagiul profesional

Secțiunea 2.1. Descriere generală

A. CONDIȚII DE ADMITERE

Condițiile de admitere la stagiul profesional în avocatură sunt prevăzute în Legea cu privire la avocatură și în Statutul profesiei de avocat.

Pentru a fi admisă la stagiul profesional în avocatură, persoana trebuie să întrunească condițiile de fond și de procedură prevăzute în art. 10, 15 și Capitolul III al Legii cu privire la avocatură.

Condiții de fond

În conformitate cu art. 15, avocat stagiari poate fi cetățeanul Republicii Moldova, licențiat în drept, care are capacitate deplină de exercițiu și o reputație ireproșabilă, care a promovat examenul de admitere la stagiul și care a încheiat cu un avocat contract de efectuare a stagiului profesional.

Articolul citat stabilește următoarele condiții de fond:

1. Deținerea cetățeniei Republicii Moldova. Persoana cetățean străin sau apatrid nu poate avea calitatea de avocat stagiari;
2. Deținerea diplomei de licențiat în drept. Persoana trebuie să dețină diploma de licență care dovedește faptul că a urmat studiile la facultatea de drept a unei universități acreditate în Republica Moldova în conformitate cu legislația în vigoare. Persoana care este licențiată în științe politice și juridice sau științe administrative nu poate avea calitatea de avocat stagiari în sensul Legii cu privire la avocatură. Persoanele licențiate în drept, care dețin diploma unei instituții de învățământ superior din alt stat, recunoscute pe teritoriul Republicii Moldova, pot fi admise la efectuarea stagiului profesional;
3. Capacitatea deplină de exercițiu. Persoana trebuie să aibă capacitate de exercițiu în sensul prevederilor din art. 19 și 20 ale Codului civil;
4. Reputația ireproșabilă. Persoana trebuie să aibă o reputație ireproșabilă; aceasta ar însemna că persoana nu cade sub incidența prevederilor art. 10 al. (3) al Legii cu privire la avocatură, și anume:
 - a fost condamnată anterior pentru infracțiuni grave, deosebit de grave, excepțional de grave săvârșite cu intenție, chiar dacă au fost stinse antecedentele penale;
 - nu au fost stinse antecedentele penale pentru comiterea altor infracțiuni;
 - anterior a fost exclusă din avocatură sau i s-a retras licența pentru acordarea asistenței juridice din motive compromițătoare;
 - a fost concediată din cadrul organelor de drept din motive compromițătoare sau a fost eliberată, din aceleași motive, din funcția de judecător, notar, consultant juridic sau funcționar public;
 - comportamentul sau activitatea persoanei este incompatibilă cu normele Codului deontologic al avocatului;
 - prin hotărârea instanței judecătorești, s-a stabilit un abuz prin care ea a încălcat drepturile și libertățile fundamentale ale omului.
5. Promovarea examenului de admitere la stagiul profesional. Persoana trebuie să promoveze examenul de admitere la stagiul în condițiile stabilite în Statutul profesiei de avocat și organizate de Comisia de licențiere în conformitate cu legislația în vigoare;
6. Încheierea contractului de efectuare a stagiului profesional.³

³ A se vedea Secțiunea 3.1. lit. A (Contractul pentru stagiul profesional).

Condiții de procedură

În conformitate cu art. 18 al Legii cu privire la avocatură, admiterea la stagiul profesional se face în bază de examen, cu respectarea principiilor transparenței și egalității în drepturi. Modul de organizare și procedura examenului de admitere la stagiul profesional sunt stabilite de Statutul profesiei de avocat.

La examenul de admitere la stagiul profesional pot participa numai persoanele care întrunesc condițiile de fond enumerate mai sus. Astfel, este necesar ca solicitanții să susțină un examen de admitere la stagiul profesional în fața Comisiei de licențiere. Comisia este compusă din 11 membri, aleși în bază de concurs, dintre care opt sunt avocați cu o vechime în profesia de avocat de cel puțin cinci ani și trei sunt profesori titulari de drept cu o vechime în profesia de avocat de cel puțin cinci ani.

Comisia de licențiere are în principal următoarele atribuții cu privire la organizarea examenelor de admitere la stagiul profesional:

- a) adoptă hotărâri privind admiterea la examene;
- b) organizează examenele de admitere la stagiul profesional;
- c) aprobă rezultatele examenelor de admitere la stagiul profesional;
- d) adoptă hotărâri privind admiterea la stagiul profesional;
- e) elaborează și selectează lista temelor pentru disciplinele de drept care vor sta la baza subiectelor, întrebărilor și spețelor de la examen.

B. EXAMENUL DE ADMITERE LA STAGIUL PROFESIONAL

Actele necesare pentru admiterea la stagiul profesional. Pentru participarea la examenul de admitere la stagiul profesional este necesară depunerea cererii de înscriere la examen (modelul cererii este publicat pe pagina web oficială a Uniunii Avocaților⁴).

La cerere se anexează documentele prevăzute în Statutul profesiei de avocat⁵:

- copia buletinului de identitate;
- copia diplomei de licență și a anexelor la diplomă;
- copia carnetului de muncă în cazul în care persoana a fost și/sau este angajată;
- cazierul judiciar⁶;
- certificatul medical (narcologic și psihiatric eliberate de Spitalul Clinic de Psihiatrie MS RM, Dispensarul Republican de Narcologie, mun. Chișinău, str. Costiujeni 3A. Dacă persoana are viza de reședință în altă localitate, este necesar să fie prezentate certificatele medicale narcologice și psihiatrice de la locul permanent de trai în spitalele sus-menționate pentru eliberarea certificatelor medicale în Spitalul Clinic de Psihiatrie MS RM și Dispensarul Republican de Narcologie);
- declarația pe proprie răspundere că persoana nu va desfășura, din momentul admiterii la stagiul profesional, activități incompatibile cu profesia de avocat⁷;
- bonul ce confirmă achitarea taxei de stagiul⁸;
- avizul avocatului care acceptă să fie îndrumător (obligatoriu cu aplicarea ștampilei CA sau BAA);
- o poză 3x4.

Examenul

Examenul de admitere la stagiul profesional constă în susținerea unui test din 400 de întrebări. Înainte de examen, pe pagina oficială a Uniunii Avocaților (www.avocatul.md) sunt publicate 1000 de întrebări în baza cărora candidații la admiterea la stagiul profesional urmează să se pregătească. Întrebările sunt redactate sub formă de test-grilă.

⁴ <http://www.avocatul.md/modele-de-acte>

⁵ Art. 21 alin. 2 al Statutului profesiei de avocat.

⁶ Informația referitoare la cazier o puteți găsi pe adresa http://www.mai.md/serv_dieo

⁷ Pentru informația cu privire la incompatibilități, a se vedea capitolul III, secțiunea 3.1., paragraful „C”, lit., d”).

⁸ De regulă, taxa se achită la filiala SA Banca Socială situată pe str. Vlaicu Pârcălab, 55, Chișinău.

Modul de desfășurare a examenului este stabilit în art. 22 al Statutului profesiei de avocat. Fiecare subiect va avea trei răspunsuri posibile și candidatul va alege un singur răspuns corect prin bifarea acestuia. După bifarea unei variante de răspuns, candidatul nu are dreptul să-și modifice opțiunea. În cazul în care au fost bifate două sau trei variante, răspunsul candidatului se consideră greșit.

Timpul rezervat pentru îndeplinirea testului este de trei ore astronomice. Președintele Comisiei este obligat să anunțe ora la care se încheie proba de examinare și să avertizeze candidații cu 15 minute înainte de expirarea timpului. Se consideră că a promovat testul candidatul care a răspuns corect la cel puțin 350 de întrebări din cele 400 incluse în test.

Testele propuse la examen cuprind diferite domenii: drept penal, drept procesual penal, drept civil, drept procesual civil, drept familial, drept constituțional, drept contravențional, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, inclusiv instituția avocaturii.

CAPITOLUL III

Desfășurarea stagiului profesional în avocatură

Secțiunea 3.1. Descriere generală

A. CONTRACTUL PENTRU EFECTUAREA STAGIULUI PROFESIONAL

Stagiul profesional se desfășoară în baza contractului încheiat între avocatul stagiar și avocatul îndrumător, înregistrat la Consiliul Uniunii Avocaților. Modelul contractului se publică pe pagina web a Uniunii Avocaților.⁹

La încheierea contractului apare întrebarea dacă acest model este obligatoriu pentru avocații stagiați. În baza prevederilor Legii cu privire la avocatură și Statutul profesiei de avocat, Uniunea Avocaților oferă doar un contract-tip, standard, clauzele căruia pot fi modificate la dorința părților.

Contractul încheiat între avocatul stagiar și avocatul îndrumător urmează a fi înregistrat la Consiliul Uniunii. Pentru prezentarea contractului privind efectuarea stagiului profesional avocatului stagiar i se oferă un anumit termen, care, de regulă, nu depășește o lună după admiterea la stagiul profesional, care curge din momentul susținerii examenului de admitere la stagiul. La o dată stabilită se convoacă ședința specială a Consiliului Uniunii în cadrul căreia se decide înregistrarea contractelor depuse, care corespund cerințelor legale.

În situația în care persoana nu a prezentat în termenul stabilit contractul încheiat cu avocatul îndrumător, ea poate să-l prezinte ulterior. În acest caz, contractul va fi înregistrat la o ședință ordinară a Consiliului Uniunii.

1. Părțile Contractului

Contractul privind efectuarea stagiului profesional în avocatură este un contract bilateral, înregistrat la Uniunea Avocaților, la semnarea căruia participă avocatul stagiar și avocatul îndrumător.

Avocatul stagiar. Statutul profesiei de avocat prevede că avocatul stagiar poate să încheie contractul privind efectuarea stagiului profesional numai în cazul în care el întrunește cumulativ condițiile stabilite în art. 15 al Legii cu privire la avocatură.

De regulă, persoana încheie contractul după susținerea examenului de admitere la stagiul profesional. Însă legislația în domeniul avocaturii nu interzice semnarea unui antecontract între viitorul avocat stagiar și avocatul îndrumător sau a unui contract sub condiția de admitere la stagiul profesional. În această ordine de idei, avizul avocatului care acceptă să fie îndrumător, anexat la cererea de înscriere la examenul de stagiul profesional, poate fi privit ca asumarea obligației de a încheia contractul privind efectuarea stagiului profesional, după susținerea examenului de admitere la stagiul.

Avocatul îndrumător. Consiliul Uniunii Avocaților publică anual, nu mai târziu de 25 decembrie, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, lista avocaților care au dreptul de a exercita profesia de avocat. Lista avocaților se publică și pe pagina web a Uniunii Avocaților. Pot asigura îndrumarea profesională a avocatului stagiar doar avocații care îndeplinesc cerințele impuse de Legea cu privire la avocatură și Statutul profesiei de avocat.¹⁰

2. Termenul Contractului

Termenul contractului privind efectuarea stagiului profesional în avocatură este stabilit de legiuitor și constituie 18 (optsprezece) luni. Conform art. 23 alin. (3) din Statutul profesiei, după susținerea examenului de admitere la stagiul profesional, candidatul obține calitatea de avocat stagiar. Totodată încheierea contractului de efectuare a stagiului profesional este obligatorie. Astfel, dacă contractul este încheiat, sub

⁹ <http://www.avocatul.md/modele-de-acte>

¹⁰ A se vedea art.19 alin. (4) din Legea cu privire la avocatură și art.25 alin.(2) și (3) din Statutul profesiei de avocat.

condiție, înainte de adoptarea hotărârii Comisiei de licențiere, stagiul urmează să curgă din momentul adoptării hotărârii. În cazul în care contractul este încheiat după adoptarea hotărârii, stagiul urmează să curgă din momentul încheierii contractului.

3. Obiectul Contractului

Obiectul contractului îl reprezintă raporturile de stagiul în profesia de avocat, apărute între avocatul stagiar și avocatul îndrumător.

Contractul tip privind efectuarea stagiului profesional în avocatură oferit de Uniunea Avocaților prevede că stagiul se efectuează cu titlu gratuit sau oneros. Trebuie de subliniat că Legea cu privire la avocatură, în art. 15 alin. (6) lit. „a”, și contractul-tip, în capitolul despre drepturile și obligațiile părților, stipulează obligația avocatului stagiar de a achita taxa pentru efectuarea stagiului profesional. Aceste prevederi nu se referă la caracterul oneros al contractului de efectuare a stagiului profesional, ci reprezintă o obligație financiară a avocatului stagiar față de Uniunea Avocaților. Cuantumul taxei pentru efectuarea stagiului profesional în avocatură este stabilit în mărime de 2.000 lei, care se achită pe contul Uniunii Avocaților și contribuie la crearea condițiilor pentru realizarea instruirii de formare inițială.

Legea cu privire la avocatură, în art. 15 alin.(1), stabilește că avocat stagiar este o persoană care a încheiat cu unul dintre avocați contract de efectuare a stagiului profesional, fără a se referi la caracterul oneros sau gratuit al contractului.

În consecință, avocatul stagiar poate fi obligat, prin contract, să achite avocatului îndrumător o sumă de bani fixă sau în rate pentru efectuarea stagiului profesional. În același timp, caracterul oneros al contractului de efectuare a stagiului profesional le creează dificultăți financiare avocaților stagiarilor în activitatea și exercitarea profesiei. În acest sens, încheierea contractului de efectuare a stagiului profesional nu trebuie să impună caracterul oneros constituind un impediment de acces în profesia de avocat. Totodată, avocatul stagiar urmează să acopere cheltuielile legate de acordarea asistenței juridice clienților săi.

4. Drepturile și obligațiile părților

Drepturile și obligațiile avocatului stagiar și avocatului îndrumător sunt prevăzute de Legea cu privire la avocatură și Statutul profesiei de avocat. Ele sunt analizate detaliat în paragrafele „B” și „C” ale prezentului capitol.

5. Desfacerea Contractului de efectuare a stagiului profesional

Încetarea raporturilor dintre avocatul îndrumător și avocatul stagiar poate avea loc la inițiativa uneia sau ambelor părți. Desfacerea contractului poate avea loc și la inițiativa Consiliului Uniunii Avocaților în cazurile prevăzute de Lege. La fel contractul poate fi desfăcut în baza Hotărârii Comisiei pentru Etică și Disciplină. Contractul de stagiul profesional poate fi reziliat în cazul în care avocatul stagiar a comis încălcări grave, prevăzute de Codul deontologic al avocatului și Statutul profesiei de avocat.

În toate cazurile, desfacerea contractului urmează a fi înregistrată de către Consiliul Uniunii Avocaților.

În continuare sunt analizate unele exemple specifice ale temeiurilor care pot duce la desfacerea contractului de efectuare a stagiului profesional.

Un exemplu ar fi neîndeplinirea indicațiilor avocatului îndrumător. Aceasta fiind o încălcare gravă, duce la rezilierea contractului privind efectuarea stagiului profesional. Totodată, nici un act normativ nu precizează cel fel de indicații este obligat să îndeplinească avocatul stagiar. Aplicând însă metodele de interpretare logică și sistematică a normelor juridice, ajungem la concluzia că nu orice indicație a avocatului îndrumător este obligatorie pentru avocatul stagiar, dar numai indicațiile care decurg din Legea cu privire la avocatură și Statutul profesiei de avocat, care să nu contravină prevederilor Codului deontologic al avocatului, intereselor clientului, precum și să nu încalce ordinea de drept și bunele moravuri.

Un alt exemplu este divulgarea secretului profesional. Acesta, la fel, constituie o abatere disciplinară și poate constitui temei pentru rezilierea contractului. Art. 55 alin. (2) din Legea cu privire la avocatură, și pct. 1.3.2 din Codul deontologic al avocatului prevăd că obligația de a păstra secretul profesional este absolută și nelimitată în timp.

Legislația în vigoare și contractul-tip oferit de Uniunea Avocaților nu reglementează expres concurența profesională între avocatul stagiar și avocatul îndrumător în timpul stagiului și după încetarea contractului. De regulă, avocatul stagiar este la curent cu dosarele, relațiile cu clientul și strategiile profesionale ale avocatului îndrumător și *viceversa*. În acest sens, apare întrebarea: ar putea oare concurența între avocatul îndrumător și avocatul stagiar să constituie temei pentru rezilierea contractului? În ce cazuri? Luând în considerație că avocatul stagiar se bazează pe aceleași principii de care se călăuzește orice avocat, relațiile dintre avocații îndrumători și avocații stagiați trebuie să fie bazate pe încredere, colegialitate, loialitate și respect reciproc, exceptând orice comportament susceptibil să afecteze reputația profesională.

În cazul în care secretul profesional va fi divulgat de avocatul stagiar sau de avocatul îndrumător în timpul stagiului, ca rezultat al concurenței neloiale, contractul dintre ei poate fi reziliat.

B. REGIMUL JURIDIC AL AVOCATULUI STAGIAR. DREPTURI ȘI OBLIGAȚII

a. Introducere

Prin regim juridic al avocatului stagiar urmează să înțelegem în complexitate rolul, locul, conținutul drepturilor și obligațiilor care îi sunt atribuite acestuia în cadrul efectuării stagiului profesional.

Stagiul profesional reprezintă o etapă obligatorie de formare a unui avocat. Prin urmare, fiecare candidat la profesia de avocat urmează să efectueze stagiul profesional având calitatea de avocat stagiar. De la această regulă există și două excepții prevăzute de lege. Astfel, art. 10 alin. (2) al Legii cu privire la avocatură prevede următoarele: *„Sunt scutite de efectuarea stagiului profesional și de examenul de calificare persoanele care dețin titlul de doctor, precum și cele care au cel puțin 10 ani vechime în muncă în funcția de judecător sau procuror dacă, în termen de 6 luni după demisia din funcțiile respective, au solicitat eliberarea licenței pentru exercitarea profesiei de avocat. De aceleași drepturi și în aceleași condiții beneficiază și persoanele care, după demisia din funcția de judecător și procuror, au continuat să activeze în domeniul dreptului.”*

În conformitate cu art. 56 alin.(7) al Statutului profesiei de avocat, perioada exercitării stagiului profesional se include în vechimea de muncă. Această prevedere urmează a fi interpretată în special prin prisma faptului că stagiul profesional poate fi utilizat ca vechime în muncă în situațiile în care, conform legii, persoanei i se solicită vechimea în muncă în domeniul juridic. Spre exemplu, art. 44 alin.(3) din Legea nr. 113 din 17.06.2010 privind executorii judecătorești prevede că *„Poate fi angajată în funcția de secretar general persoana care are studii economice sau juridice superioare și o vechime în activitate de cel puțin 5 ani”*. La fel și art. 41 alin.(3) din Legea cu privire la avocatură prevede că *„În funcția de secretar general poate fi angajată persoana care are studii economice sau juridice superioare și o vechime în activitate de cel puțin 5 ani.”*

Drepturile și obligațiile avocatului stagiar sunt prevăzute în Legea cu privire la avocatură și în Statutul profesiei de avocat. Unele drepturi și obligații nu-și găsesc reglementare expresă în actele normative și urmează să fie deduse și interpretate în baza reglementărilor existente. O serie de drepturi și obligații prevăzute pentru avocați sunt aplicabile și avocaților stagiați.

După natura lor juridică, drepturile și obligațiile avocaților stagiați pot fi clasificate în drepturi procesuale, administrative și financiare. În funcție de criteriul utilizat, pot fi evidențiate și alte clasificări.

b. Drepturile avocatului stagiar

i. Drepturi procesuale – reprezintă ansamblul de drepturi pe care le are avocatul stagiar în procesul activității sale, în special cât privește procedurile de acordare a asistenței juridice clienților în cadrul instanțelor de judecată, instanțelor de arbitraj, în cadrul procedurii de mediere, autorităților publice, precum și orice alte proceduri la care are dreptul să participe avocatul stagiar. În acest sens, putem evidenția următoarele drepturi procesuale ale avocatului stagiar:

- Să acorde asistență juridică clientului în cadrul judecătorilor, curților de apel și autorităților publice;
- Să participe la examinarea dosarelor civile și de contencios administrativ;¹¹
- Să i se elibereze de către avocatul îndrumător mandate la contractele de asistență juridică validate;
- Să ia cunoștință de toate materialele cauzei încredințate din momentul încheierii contractului de acordare a asistenței juridice, să facă notițe și copii;
- Să colecteze independent, să fixeze și să prezinte informații referitoare la circumstanțele cauzei;
- Să solicite informații, referințe și copii ale actelor necesare pentru acordarea asistenței juridice în cadrul instanțelor judecătorești, organelor de drept, autorităților publice, altor organizații, care sunt obligate să elibereze actele solicitate în conformitate cu legislația în vigoare;
- Să solicite, cu acordul clientului, concluziile specialiștilor în soluționarea problemelor care au apărut în legătură cu acordarea asistenței juridice și care necesită cunoștințe speciale în diferite domenii de activitate;¹²
- Să prezinte organelor competente și mass-mediei cereri și demersuri, să depună în modul stabilit contestații și petiții privind acțiunile și deciziile prin care se încalcă drepturile clientului și drepturile avocatului în exercitarea profesiei sale;¹³
- Să certifice actele prezentate în instanța de judecată;
- Să desfășoare activitate de mediator;¹⁴
- Să fie arbitru în cadrul procedurilor de arbitraj;¹⁵
- Alte drepturi procesuale.

Contextul drepturilor procesuale ale avocatului stagiar evidențiază necesitatea menționării că acesta nu are dreptul de a participa în cadrul proceselor penale și contravenționale.

Interdicția de a participa în cadrul cauzelor penale și contravenționale este prevăzută în art. 17 alin. (2) al Statutului profesiei de avocat, precum și în baza prevederilor art. 67 alin.(2) al Codului de procedură penală în care se specifică expres cine poate participa în calitate de apărător, printre care nu se regăsește și avocatul stagiar:

- 1) avocatul;
- 2) alte persoane abilitate prin lege cu atribuții de apărător;
- 3) un avocat din străinătate în cazul în care acesta este asistat de o persoană indicată la pct.1).

În Legea cu privire la avocatură este specificat dreptul avocatului stagiar de a acorda asistență juridică la examinarea litigiilor în instanțele judecătorești și curțile de apel, cât privește însă posibilitatea reprezentării în Curtea Supremă de Justiție, nu există vreo prevedere. Prin operarea principiului conform căruia *unde legea nu distinge nici interpretul nu trebuie să o facă* („*Ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*”). Prin urmare, nu este permisă acordarea asistenței juridice de către avocatul stagiar în procedurile judiciare în cadrul Curții Supreme de Justiție. Totodată prevederile legale nu interzic avocatului stagiar

¹¹ A se vedea art. 15 alin. (3) din Legea cu privire la avocatură.

¹² A se vedea art. 53 alin. (1) din Legea cu privire la avocatură.

¹³ A se vedea art. 45 alin. (1) lit. „b”, „c”, „d”, „e”, „f” din Legea cu privire la avocatură.

¹⁴ Art. 6 al Legii cu privire la mediere nr. 134 din 14 iunie 2007.

¹⁵ Art. 11 alin. (1) din Legea cu privire la arbitraj nr. 23 din 22 februarie 2008.

să întocmească proiecte de acte juridice pentru procedurile judiciare în interesul clienților săi pentru a fi prezentate în fața Curții Supreme de Justiție.

Merită a fi menționat că legea nu prevede expres dreptul avocatului stagiar de a i se elibera mandat de către avocatul îndrumător. Mandatul reprezintă împuternicirile avocatului de a apăra clientul său în instanța de judecată și autoritățile publice.

Lipsa unei reglementări cu privire la eliberarea mandatelor pentru avocați stagiați de către avocați îndrumători a fost și este o problemă cu care se confruntă, în unele situații, unii avocați stagiați.

Considerăm că orice limitări la eliberarea mandatului pot constitui încălcarea dreptului acestuia de a acorda asistență juridică. Această interpretare urmează a fi considerată împreună cu regula că mandatul urmează a fi eliberat în baza contractului validat de avocatul îndrumător. Prin urmare, dacă a fost validat contractul de asistență juridică, apare și dreptul avocatului stagiar de a solicita eliberarea mandatului.

ii. Drepturi administrative – reprezintă ansamblul drepturilor care apar în cadrul raporturilor juridice dintre avocatul stagiar și Uniunea Avocaților pe parcursul efectuării stagiului profesional.

În acest, sens putem evidenția următoarele drepturi administrative ale avocatului stagiar:

- Să aibă dosar personal la Uniunea Avocaților;
- Să aibă acces la dosarul personal;
- Să participe la diverse activități de instruire profesională;
- Să fie informat despre locul, data examenelor de admitere la stagiul profesional și a examenelor de licențiere;
- Să solicite programul de formare inițială, precum și lista instituțiilor care oferă servicii de instruire profesională (acest drept poate fi dedus din art. 43 al. (7) lit. d) al Statutului profesiei de avocat);
- Să depună plângeri în privința altor avocați, avocați stagiați;
- Să înainteze contestații;
- Să schimbe avocatul îndrumător;
- Alte drepturi administrative.

Schimbarea avocatului îndrumător este posibilă prin depunerea unei cereri scrise la Uniunea Avocaților. Avocatul stagiar va semna un contract cu un alt avocat îndrumător, reziliind totodată contractul anterior. După care va prezenta contractul nou semnat la Uniunea Avocaților, unde va fi înregistrat. Timpul efectuării stagiului la avocatul îndrumător anterior este inclus în termenul general pentru efectuarea stagiului profesional.

iii. Drepturi financiare – reprezintă ansamblul de drepturi cu privire la onorariile pe care le poate primi avocatul stagiar pentru acordarea asistenței juridice.

În art. 15 al. (3) al Legii cu privire la avocatură este prevăzut că avocatul stagiar poate acorda, contra plata, asistență juridică. Dat fiind lipsa prevederilor exprese destinate onorariilor încasate de avocați stagiați, acestuia urmează să-i fie aplicate regulile similare stabilite pentru avocat.

Din prevederile art. 63 alin. (1) al Legii cu privire la avocatură și art. 64 alin.(1) din Statutul profesiei de avocat reiese că munca avocatului stagiar urmează a fi remunerată din contul onorariilor primite de la persoanele fizice și juridice. Mărimea onorariului se stabilește prin acordul părților și nu poate fi schimbată de autoritățile publice sau de instanța de judecată. La stabilirea onorariului, părțile pot ține cont de recomandările organelor de conducere ale profesiei privind cuantumul onorariilor percepute în diverse categorii de cauze. Avocatul stagiar este independent la stabilirea onorariului pentru acordarea asistenței juridice.

Cheltuielile efectuate de avocatul stagiar în interesul procesual al clientului se estimează și se decontează pe măsura informării documentate a clientului cu privire la cuantumul și destinația lor. Părțile pot suplimenta aceste cheltuieli, pe parcursul derulării contractului, prin acte adiționale.

Stabilirea onorariilor avocatului stagiar poate avea loc în funcție de următoarele circumstanțe:

- a) timpul și volumul de muncă solicitată pentru executarea mandatului primit sau activității solicitate de client;
- b) natura, noutatea și dificultatea cazului;
- c) importanța intereselor în cauză;
- d) împrejurarea că acceptarea mandatului acordat de client îl împiedică pe avocatul stagiar să accepte un alt mandat, din partea unei alte persoane, dacă această împrejurare poate fi constatată de client fără investigații suplimentare;
- e) notorietatea, titlurile, vechimea în muncă, experiența, reputația și specializarea avocatului stagiar;
- f) conlucrarea cu experți sau alți specialiști impusă de natura, obiectul, complexitatea și dificultatea cazului;
- g) avantajele și rezultatele obținute pentru profitul clientului, ca urmare a muncii depuse de avocatul stagiar;
- h) situația financiară a clientului;
- i) constrângerile de timp în care avocatul stagiar este obligat de împrejurările cauzei să acționeze pentru a asigura servicii legale performante.

Onorariile avocatului stagiar pot fi stabilite sub formă de:

- a) onorarii orare;
- b) onorarii fixe (forfetare);
- c) onorarii de succes;
- d) onorarii formate din combinarea criteriilor de la lit. a), b) și c).

Onorariul orar este stabilit pe ora de lucru, respectiv o sumă fixă convenită avocatului stagiar pentru fiecare oră de servicii profesionale pe care o prestează clientului.

Onorariul fix (forfetar) constă într-o sumă fixă convenită avocatului stagiar pentru un serviciu profesional sau pentru categorii de astfel de servicii profesionale pe care le prestează.

Onorariul orar și fix (forfetar) se datorează avocatului stagiar indiferent de rezultatul obținut prin prestarea serviciilor profesionale.

Avocatul stagiar poate să primească de la un client onorarii periodice, inclusiv sub formă forfetară.

Avocatul stagiar are dreptul să solicite și să obțină, suplimentar la onorariul orar sau fix, un onorariu de succes, cu titlu complementar. Onorariul de succes constă într-o sumă fixă sau variabilă stabilită pentru atingerea de către avocatul stagiar a unui anumit rezultat.

c. Obligațiile avocatului stagiar

Obligațiile procesuale – reprezintă acele îndatoriri ale avocatului stagiar care apar în legătură cu acordarea asistenței juridice, în special la procedurile de acordare a asistenței juridice clienților în cadrul instanțelor de judecată, instanțelor de arbitraj, în cadrul procedurii de mediere, autorităților publice, precum și orice alte proceduri la care are dreptul să participe avocatul stagiar.

În acest sens, putem evidenția următoarele obligații procesuale ale avocatului stagiar:

- să acorde asistență juridică clientului în baza contractului de asistență juridică, încheiat corespunzător și validat de avocatul îndrumător;
- să păstreze secretul profesional;
- să consulte clientul cu privire la necesitatea întocmirii anumitor acte și efectuarea de acțiuni procesuale;

- să participe la ședințele de judecată și alte acțiuni procesuale care sunt necesare pentru acordarea asistenței juridice;
- să întocmească actele juridice procesuale necesare pentru apărarea drepturilor și protejarea intereselor clientului;
- să explice clientului drepturile și obligațiile acestuia, precum și efectele juridice ale actelor și acțiunilor procesuale efectuate în cadrul procedurilor de judecată, arbitrale, de mediere sau în fața autorităților publice;
- să informeze clientul cu privire la modificările apărute în cazul aflat în gestiunea avocatului stagiar;
- alte obligații procesuale.

Obligațiile financiare – reprezintă totalitatea de obligații ale avocatului stagiar, care apar în legătură cu impunerea fiscală, calitatea de contribuabil la fondul social și asigurarea medicală obligatorie, precum și orice alte taxe, la care poate fi supus avocatul stagiar în activitatea sa.

i. obligațiile fiscale

Conform art. 15 alin. (5) ale Legii cu privire la avocatură, avocatul stagiar se supune regimului fiscal aplicabil avocaților.

Impozitul pe venit aplicabil avocaților se încadrează în prevederile art. 15 lit. „a” Cod Fiscal¹⁶ și este în mărime de:

- 7 % din venitul anual impozabil ce nu depășește suma de 26.700 lei;
- 18 % din venitul anual impozabil ce depășește suma de 26.700 lei.

În baza articolului 33 alin.(1) al Codului fiscal, avocatul stagiar, în calitate de persoană fizică, beneficiază de scutire personală în valoare de 9.120 lei pe an.

Avocatul stagiar poate beneficia și de alte scutiri prevăzute de Codul fiscal, în măsura în care ele sunt aplicabile acestuia.

Avocații depun calculul impozitului pe venit final prin Declarația cu privire la impozitul pe venit (Forma VEN 12) – formular elaborat pentru mai multe categorii speciale de contribuabili, inclusiv toate persoanele care practică activitate profesională.

Astfel, Inspectoratul Fiscal Principal de Stat explică prin scrisoarea din 1 martie 2013¹⁷ că și avocații stagiați urmează să-și declare veniturile, utilizând Declarația cu privire la impozitul pe venit (Forma VEN 12), iar impozitul pe venitul avocaților-stagiați urmează a fi atribuit la codul de capitol/paragraf al Clasificației bugetare nr. 111/21 (*Impozitul pe venitul din activitatea de întreprinzător*).

ii. contribuțiile de asigurări sociale

Avocatul stagiar nu este menționat în Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul 2013¹⁸. Prin urmare, avocatul stagiar nu este un subiect obligatoriu de achitare a contribuțiilor de asigurări sociale de stat¹⁹ din onorariile percepute în baza contractelor de asistență juridică.

Totodată, art. 6 alin.(1) al Legii bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2013 prevede că acele categorii de persoane, care nu sunt menționate în anexa nr. 3 a Legii, pot fi asigurate pe bază de contract individual încheiat cu Casa Națională de Asigurări Sociale. Astfel, avocații stagiați pot plăti contribuții

¹⁶ Codul fiscal nr. 1163 din 24.04.97. Monitorul Oficial 62/522 din 18.09.1997.

¹⁷ Cu privire la regimul juridic fiscal al avocatului stagiar a se vedea scrisoarea nr. 26-06/1-09 – 165/1546 din 01 martie 2013 a Inspectoratului Fiscal Principal de Stat emisă la interpelarea Asociației Tinerilor Avocați. Copia scanată a scrisorii poate fi găsită pe pagina web a Uniunii Avocaților <http://www.avocatul.md/files/documents/Raspuns%20IFPS.pdf>

¹⁸ Legea nr.250 din 08.11.2012 250/08.11.2012. Monitorul Oficial 254-262/840 din 14.12.2012.

¹⁹ A se vedea anexa nr.3 la Legea nr. 250.

de asigurare socială de stat în valoare de 5.220 de lei pe an, dar nu mai puțin de 1/12 din suma respectivă lunar, ceea ce reprezintă perioada asigurată, care se include în stagiul de cotizare pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă și a ajutorului de deces.²⁰

iii. prima de asigurare obligatorie de asistență medicală

Sub aspectul achitării primei de asigurare medicală obligatorie, nici Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală²¹, nici Legea cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală²², precum nici Legea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pe anul 2013²³ nu califică expres avocatul stagiar drept o categorie distinctă de plătitor al primei de asigurare medicală obligatorie.

Totodată, pct.3) din Anexa nr. 2 a Legii cu privire la mărimea, modul și termenele de achitare a primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală califică drept plătitori ai primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă, care se asigură în mod individual, categoria de „*alți cetățeni ai Republicii Moldova care nu sunt angajați și nu fac parte din nici una din categoriile enumerate și nu sunt asigurate de Guvern, conform art. 4 alin. (4) din Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală.*”

Luând în considerație că avocatul stagiar desfășoară activitatea sa în baza contractului de efectuare a stagiului profesional, și nu a contractului individual de muncă, avocatul îndrumător nu are temei juridic de a achita prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în cotă procentuală pentru avocatul stagiar.²⁴

Prin urmare, avocații stagiați urmează să se asigure în mod individual și să plătească prima de asigurare medicală obligatorie în sumă fixă, care, conform art.4 alin.(2) al Legii fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală pentru anul 2013, constituie 3318 lei.

În acest context, este relevantă reglementarea din alin. (3) art. 4 din aceeași lege, care prevede următoarele: „*Persoanele fizice prevăzute la ... pct.3 din anexa nr.2 la Legea nr.1593-XV din 26 decembrie 2002, care achită în termen de trei luni de la data intrării în vigoare a prezentei legi prima de asigurare obligatorie de asistență medicală stabilită în sumă fixă, beneficiază de o reducere de 50% din suma stabilită la alin.(2) din prezentul articol.*”

Astfel, avocatul stagiar, care achită prima de asigurare medicală obligatorie până la data de 31 martie 2013, poate achita doar suma de 1659 lei.

Pe lângă toate obligațiile menționate, avocatul stagiar, ca actor care contribuie la efectuarea justiției, mai are obligația să respecte Constituția, actele internaționale la care Republica Moldova este parte, legislația în vigoare și normele deontologice profesionale.

Avocatul stagiar mai este obligat să cunoască legislația în vigoare în domeniul penal, civil, administrativ, al muncii, familiei, financiar, drepturile procedurale și în alte domenii ale dreptului; să cunoască hotărârile Curții Supreme de Justiție și hotărârile Curții Europene pentru Apărarea Drepturilor Omului, precum și practica altor instanțe care efectuează justiția.

²⁰ Cu privire la regimul juridic de plătitor al contribuțiilor de asigurare socială de stat a se vedea scrisorile nr. II-03/04-10915 din 17.01.2013 și nr. II-03/04-10915 din 18.01.2013 a Casei Naționale de Asigurări Sociale ca răspuns la interpelarea Asociației Tinerilor Avocați nr. 10915 din 26.12.2012. Copiile scanate ale scrisorilor pot fi găsite pe pagina web a Uniunii Avocaților <http://www.avocatul.md/files/documents/Raspunsuri%20CNAS.pdf>

²¹ Legea nr.1585 din 27.02.98. Monitorul Oficial nr. 38-39/280 din 30.04.1998.

²² Legea nr.1593 din 26.12.2002. Monitorul Oficial nr. 18-19/57 din 08.02.2003.

²³ Legea nr.251 din 08.11.2012. Monitorul Oficial nr. 248-251/814 din 07.12.2012. Legea a intrat în vigoare la 01.01.2013.

²⁴ Cu privire la regimul juridic de plată a primei de asigurare medicală obligatorie a se vedea scrisoarea nr. 02/21-43/98 din 29.01.2013 a Companiei Naționale de Asigurări în Medicină ca răspuns la interpelarea Asociației Tinerilor Avocați din 22.01.2013. Copia scanată a scrisorii poate fi găsită pe pagina web a Uniunii Avocaților http://www.avocatul.md/files/documents/Raspuns%20CNAM_asigurare%20medicinala.pdf

C. ROLUL ȘI FUNCȚIILE AVOCATULUI ÎNDRUMĂTOR ÎN CONTEXTUL STAGIULUI PROFESIONAL

a. Introducere

Desfășurarea stagiului profesional în avocatură se realizează sub supravegherea unui avocat îndrumător.

Avocatul îndrumător este avocatul licențiat care asigură, în temeiul contractului de efectuare a stagiului profesional, îndrumarea unui avocat stagiar, în scopul pregătirii și formării profesionale a acestuia pentru obținerea titlului profesional de avocat licențiat.

În conformitate cu Recomandarea Nr. 21/2000 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, noțiunea de avocat este definită în felul următor: „*Avocatul este persoana calificată și abilitată în conformitate cu legislația să pledeze, să acționeze în numele clienților săi, să practice dreptul, să apară în fața unei instanțe judecătorești sau să consulte și să reprezinte în materie juridică clienții săi.*”

Astfel, avocatul îndrumător este avocatul licențiat, sub observația (conducerea) căruia se desfășoară întreaga perioadă a stagiului profesional realizat de avocatul stagiar.

Din prevederile art. 19 al Legii cu privire la avocatură reies condițiile pe care trebuie să le îndeplinească un avocat pentru a fi avocat îndrumătorurmătoarele:

- Să exercite profesia de avocat pe o perioadă de cel puțin cinci ani până la data începerii stagiului profesional;
- Să aibă o reputație ireproșabilă.

Referitor la această condiție, avocatul îndrumător trebuie să fie caracterizat în mod pozitiv, să existe o părere publică favorabilă la adresa sa, precum și să corespundă altor condiții stabilite de lege în acest sens.

- Avocatul îndrumător trebuie să dispună de un birou cu un spațiu suficient pentru asigurarea stagiului profesional.

Această obligație face referire la necesitatea asigurării avocatului stagiar cu spațiu suficient pentru ca acesta să își poată desfășura activitatea în condiții normale.

- Să fie profesionist.
- Să fie titular de CA sau avocat membru în BAA.

Avocatul îndrumător are o influență primordială în dobândirea de către avocatul stagiar a calităților, abilităților, cunoștințelor teoretice și practice, ce îi vor asigura promovarea examenului de admitere în profesie și calitatea asistenței juridice în cadrul exercitării profesiei.

b. Drepturile avocatului îndrumător

Avocatul îndrumător are o serie de drepturi și obligații pe parcursul stagiului profesional în avocatură. Unele funcții pe care le are avocatul îndrumător față de avocatul stagiar pot fi atribuite atât la drepturi, cât și la obligații. După natura lor, acestea pot fi clasificate în procesuale, administrative și financiare.

i. Drepturi procesuale

Printre drepturile procesuale ale avocatului îndrumător pot fi menționate următoarele:

- să valideze contractul de asistență juridică încheiat în scris între avocatul stagiar și client;
- să elibereze mandat avocatului stagiar;
- să permită avocatului stagiar să acorde asistență juridică propriilor clienți;
- să participe, împreună cu avocatul stagiar, la procese.

Validarea contractului poate fi privită atât ca drept, cât și ca obligație. Odată ce a validat contractul de asistență juridică încheiat între avocatul stagiar și clientul acestuia, survine o obligație corelativă a avoca-

tului îndrumător, și anume de a acorda avocatului stagiar mandatul pentru ca acesta să poată reprezenta interesele clientului în instanța de judecată.

ii. Drepturi administrative

Printre drepturile administrative ale avocatului îndrumător pot fi menționate următoarele:

- să fie avocat îndrumător;
- să îndrume avocatul stagiar la acordarea asistenței juridice clienților săi;²⁵
- să permită avocatului stagiar să ia cunoștință de conținutul dosarelor sale.

A fi avocat îndrumător al unui avocat stagiar este un drept, și nu o obligație. Avocatul care dorește să fie avocat îndrumător al unui avocat stagiar trebuie să își manifeste acordul. Acordul urmează a fi confirmat prin încheierea cu avocatul stagiar a unui contract privind efectuarea stagiului profesional în avocatură. Îndrumarea profesională a avocatului stagiar este asigurată de avocatul îndrumător care a consimțit în acest sens prin contractul încheiat²⁶.

Odată ce avocatul licențiat a consimțit să îndrumeze un stagiar, dreptul său administrativ se transformă într-o obligație și responsabilitate corelativă, și anume de a asigura îndrumarea avocatului stagiar pe parcursul efectuării stagiului profesional.

iii. Drepturile financiare

Drepturile financiare derivă din caracterul oneros al asistenței juridice acordate. În ansamblu, drepturile financiare ale avocatului îndrumător în contextul unui stagiou profesional se pot limita la unele recomandări, sugestii, îndrumări, sfaturi acordate avocatului stagiar în ceea ce privește negocierea și stabilirea onorariului, modalitatea de plată a onorariului ce urmează a fi perceput de către acesta ca rezultat al contractelor de asistență juridică acordată clienților săi.

Un alt aspect privind drepturile financiare se referă la posibilitatea ca avocatul îndrumător și avocatul stagiar să colaboreze pe dosare, în baza unui acord de împărțire a onorariilor.

c. Obligațiile avocatului îndrumător

i. Obligații procesuale

Printre obligațiile procesuale ale avocatului îndrumător pot fi menționate următoarele:

- să acorde mandat avocatului stagiar pentru ca acesta să poată reprezenta interesele clientului în instanța de judecată (judecătoria și curți de apel, cu excepția cauzelor penale și contravenționale). Această obligație apare ca rezultat al acceptării validării contractului de asistență juridică încheiat între avocatul stagiar și client;
- să întocmească planul individual de stagiou;

Avocatul îndrumător trebuie să stabilească și să organizeze activitatea avocatului stagiar pe perioada derulării stagiului profesional în avocatură. Planul individual de stagiou poate conține mențiuni privind obiectivele ce urmează a fi atinse, modalitățile de aplicare practică a cunoștințelor teoretice, modalitatea de întocmire a actelor de procedură etc. Nu există prevederi privind conținutul obligatoriu al unui plan individual de stagiou. Prin urmare, forma și conținutul planului individual sunt stabilite de către avocatul îndrumător împreună cu avocatul stagiar.

- să creeze condițiile necesare și să contribuie la îndeplinirea planului individual al stagiului;
- să acorde ajutor avocatului stagiar și să îl consulte în cazul participării în instanțe;
- să coordoneze și să verifice efectuarea stagiului;

²⁵ A se vedea art. 25 din Statutul profesiei de avocat.

²⁶ Art. 25 alin. (1) al Statutului profesiei de avocat.

- să contribuie la crearea deprinderilor profesionale;²⁷
- să supravegheze activitatea avocatului stagiar pe parcursul derulării stagiului;
- să păstreze secretul profesional și confidențialitatea contractului de asistență juridică încheiat între avocatul stagiar și client.²⁸

Obligațiile menționate mai sus evidențiază rolul și funcțiile avocatului îndrumător în dezvoltarea și îmbunătățirea deprinderilor și competențelor profesionale ale avocatului stagiar. Astfel, în afara faptului că supraveghează activitatea avocatului stagiar, avocatul îndrumător urmează să îl și consulte, să îi acorde ajutorul său, să creeze condiții necesare pentru buna desfășurare a stagiului profesional și obținerea obiectivelor planului individual de stagiou.

ii. Obligații administrative

Avocatul îndrumător are următoarele obligații administrative:

- să dispună de un birou cu un spațiu suficient pentru asigurarea stagiului profesional;²⁹

Drept dovadă a existenței unui spațiu suficient poate servi, de exemplu, contractul de locațiune, actul ce confirmă dreptul de proprietate (copia contractului de vânzare-cumpărare, donație etc. sau extrasul din Registrul bunurilor imobile, eliberat de oficiul cadastral teritorial);

- să elibereze o referință cu privire la stagiul efectuat de avocatul stagiar prin care recomandă sau respinge, dar nu-și promovează din interes discipolul pentru a susține examenul de calificare;³⁰
- să fie titular de CA sau avocat asociat în cadrul unui BAA;³¹
- să respecte prevederile contractului privind efectuarea stagiului în avocatură înregistrat de Consiliul Uniunii Avocaților.³²

Avocatul îndrumător are obligația de a respecta prevederile contractului de stagiou profesional, contract corelat și stabilit de Uniunea Avocaților. Întreaga perioadă a stagiului profesional se efectuează sub supravegherea Uniunii Avocaților, sub aspectul existenței contractului încheiat între avocatul stagiar și avocatul îndrumător.

- să nu aibă mai mult de doi avocați stagiar.³³

iii. Obligații financiare

Avocatul îndrumător are obligații financiare generale:

- să onoreze obligațiile fiscale;
- să achite contribuția socială;
- să obțină asigurarea obligatorie medicală.

Legătura dintre avocatul îndrumător și avocatul stagiar privind obligațiile financiare se poate manifesta în situațiile în care onorariul avocatului stagiar este achitat pe contul CA sau BAA unde activează avocatul îndrumător. În astfel de situații, avocatul îndrumător e obligat să extragă din cont suma ce constituie onorariul avocatului stagiar stipulat în contractul de asistență juridică și să o acorde acestuia cu reținerile și impozitele stabilite de prevederile legislației în vigoare.

²⁷ A se vedea art. 25 alin. (4) din Statutul profesiei de avocat.

²⁸ Art. 3 și art.17 alin.5 al Statutului profesiei de avocat.

²⁹ Art. 19 alin. 4 al Legii cu privire la avocatură.

³⁰ Art. 25 alin. 5 al Statutului profesiei de avocat.

³¹ Art. 29, lin. (1) al Legii cu privire la avocatură.

³² Art. 19 alin. 3 al Legii cu privire la avocatură și art. 26 alin. 2 al Statutului profesiei de avocat.

³³ Art. 19 alin. 4 al Legii cu privire la avocatură.

d. Incompatibilitățile avocatului stagiar

Avocatul stagiar, în perspectivă, reprezintă un avocat care trebuie să întrunească toate cerințele acestei profesii. Legea cu privire la avocatură, precum și Statutul profesiei de avocat nu prevăd incompatibilități care ar fi specifice doar avocatului stagiar. Astfel, putem deduce că avocatul stagiar este supus acelorași rigori ca și avocatul.

Conform Legii cu privire la avocatură³⁴ și Statutului profesiei de avocat³⁵, profesia de avocat este incompatibilă cu:

- a. oricare funcție retribuită, cu excepția funcțiilor legate de activitatea științifică și didactică, precum și de activitatea în calitate de arbitru al judecătii arbitrale;
- b. activitatea de întreprinzător;
- c. activitatea de notar;
- d. activități ce lezează demnitatea și independența profesiei de avocat sau bunele moravuri.

În cazul în care a survenit oricare din aceste circumstanțe, avocatul stagiar are obligația să anunțe consiliul Uniunii Avocaților despre această incompatibilitate, deoarece continuarea exercitării activității de avocat stagiar după ce a intervenit cazul de incompatibilitate este ilegală și constituie o abatere disciplinară care trebuie sancționată.

Totodată, putem releva anumite activități care sunt compatibile cu profesia de avocat:

- activități și funcții didactice în instituțiile de învățământ;
- activitatea literară și publicistică;
- activitatea de arbitru în judecată arbitrală³⁶;
- activitatea de mediator³⁷;
- activitatea de mandatar autorizat în proprietate intelectuală³⁸;
- asociat sau acționar³⁹ la societățile comerciale cu răspundere limitată sau la cele pe acțiuni, cu condiția că nu va cumula și calitatea de administrator sau membru al organelor executive din cadrul acestor societăți comerciale;
- comanditar⁴⁰ în cadrul societăților în comandită;
- administrator/lichidator în procedura de insolvență⁴¹;
- alte activități neremunerate (de ex., membru în organele de conducere ale societăților necomerciale).

Legislația unor state europene, precum România, Belgia ș.a., permite ca avocatul să exercite și activități de traducător autorizat sau chiar să aibă calitatea de deputat sau senator, precum și consilier în consiliile locale. În Republica Moldova aceste activități sunt incompatibile cu profesia de avocat.

e. Răspunderea avocatului stagiar

Răspunderea civilă a avocatului stagiar față de client

Art. 15 al.(4) din Legea cu privire la avocatură prevede că avocatul stagiar poartă răspundere personală pentru calitatea asistenței juridice acordate și răspunde disciplinar în modul prevăzut la capitolul IX al legii. Totodată, avocatul stagiar poartă și răspundere civilă contractuală în temeiul contractului înche-

³⁴ Art. 11 alin. (1) al Legii cu privire la avocatură.

³⁵ Art. 13 alin. (2) al Statutului profesiei de avocat.

³⁶ Art. 11 alin. (1) al Legii cu privire la avocatură.

³⁷ Art. 6 al Legii cu privire la mediere nr.134 din 14.06.2007, MO nr. 188-191.

³⁸ Art. 5 din Regulamentul privind activitatea mandatarilor autorizați în proprietatea intelectuală, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 541 din 18.07.2011.

³⁹ Asociații sau acționarii din cadrul societăților comerciale nu desfășoară nemijlocit activitate de întreprinzător

⁴⁰ Art. 136 al Codului Civil din 06.06.2002, MO nr. 82-86.

⁴¹ Conform art. 68 alin. (3) al Legii insolvență nr.149 din 29.06.2012, MO Nr. 193-197.

iat cu clientul. În acest sens, avocatul stagiar asistă și reprezintă orice persoană fizică și juridică în temeiul unui contract încheiat în scris numit contract de asistență juridică.

Răspunderea avocatului stagiar pentru prejudiciul cauzat clientului are loc în baza regimului juridic al obligațiilor de diligență. Prin urmare, avocatul stagiar urmează să poarte răspundere pentru acordarea asistenței juridice atunci când nu a depus toată diligența profesională la prestarea serviciului.

Totodată, când avocatul stagiar îndeplinește anumite acte specifice pentru executarea contractului de asistență juridică, cum ar fi întocmirea cererii de chemare în judecată, prezentarea avocatului la proces etc., acesta își asumă obligații de rezultat. În cazul în care avocatul stagiar are de îndeplinit obligații de rezultat, răspunderea acestuia survine dacă acel rezultat nu a fost îndeplinit (de ex., expirarea termenului de prescripție din cauza depunerii tardive a cererii de chemare în judecată sau a unei cereri de exercitare a căii de atac). Aceste situații pot cauza un prejudiciu ireparabil clientului, iar avocatul stagiar este responsabil de repararea prejudiciului pentru că acesta a survenit din cauza neglijenței sau abuzului din partea sa.

O altă formă de răspundere a avocatului stagiar este răspunderea delictuală și survine atunci când contractul de asistență juridică încheiat nu acoperă fapta cauzatoare de prejudiciu pe care el a săvârșit-o (de ex., deteriorarea, distrugerea sau pierderea documentelor din dosar etc.).

Asigurarea de răspundere profesională

Art. 61 al Legii cu privire la avocatură prevede dreptul avocatului la asigurarea de răspundere civilă. Punctul 3.9. al Codului Deontologic al avocaților din Uniunea Europeană prevede obligativitatea avocaților de a avea o asigurare permanentă pentru răspunderea lor profesională în limitele rezonabile, ținând cont de natura și amploarea riscurilor pe care și le asumă în exercitarea activității lor.

Legislația în vigoare nu prevede obligația avocatului stagiar de a încheia contract de asigurare de răspundere profesională, deși practica încheierii unor astfel de contracte este salutară. De regulă, în unele birouri de avocați, răspunderea avocaților-stagiari este acoperită de polița de asigurare de răspundere civilă profesională, contractată de biroul respectiv, care se răsfrânge asupra tuturor avocaților și stagiarilor ce activează în cadrul biroului respectiv.

Indiferent dacă se încheie sau nu un astfel de contract, avocatul stagiar poartă răspundere față de client pentru prejudiciul cauzat în exercitarea activității profesionale.

Răspunderea disciplinară a avocatului stagiar

Exponenții profesiei de avocat îndeplinesc un rol important în protecția drepturilor și libertăților omului. În procesul exercitării profesiei de avocat stagiar, intenționat sau din imprudență, acesta poate săvârși fapte ce constituie abateri disciplinare. În acest context, art. 15 alin.(4) al Legii cu privire la avocatură prevede că avocatul stagiar poartă răspundere personală pentru calitatea asistenței juridice acordate și răspunde disciplinar în modul prevăzut la capitolul IX al legii, intitulat „Răspunderea disciplinară a avocaților”.

Răspunderea disciplinară în cazul avocatului stagiar survine în aceleași condiții ca și cele prevăzute pentru avocați.

În conformitate cu art. 56 alin.(1) al Legii cu privire la avocatură, avocații răspund disciplinar pentru acțiunile prin care se încalcă prevederile Legii cu privire la avocatură și cele ale Codului deontologic.

Organul competent de tragere la răspundere disciplinară a avocaților stagiari este Comisia pentru Etică și Disciplină. În cazul în care există suficiente temeiuri că avocatul stagiar a comis o abatere, comisia dispune efectuarea unui control.⁴² În momentul efectuării controlului privind săvârșirea abaterii disciplinare de către avocatul stagiar, comisia solicită avocatului stagiar explicații în scris, acte și alte materiale pentru a adopta o decizie obiectivă.⁴³

⁴² Art. 56 alin. 2 al Legii cu privire la avocatură.

⁴³ Art. 56 alin. 3 al Legii cu privire la avocatură.

Dacă se adevărește sau dacă nu se adevărește că avocatul stagiar a săvârșit o abatere disciplinară, președintele prezintă materialele Comisiei pentru Etică și Disciplină spre examinare.⁴⁴ Comisia adoptă una din următoarele decizii:

- a. privind aplicarea sancțiunii disciplinare;
- b. privind efectuarea unui control suplimentar;
- c. privind lipsa încălcărilor în acțiunile avocatului stagiar.⁴⁵

În cazul în care a fost intentată o procedură disciplinară, dar din momentul comiterii abaterii a trecut un an, procedura disciplinară trebuie încetată.⁴⁶

Conform art. 57 al Legii cu privire la avocatură, Comisia pentru Etică și Disciplină aplică următoarele sancțiuni disciplinare:

- a) avertizarea;
- b) mustrarea;
- c) amenda (de la 1000 la 3000 lei, care se face venit la bugetul Uniunii Avocaților);
- d) suspendarea activității de avocat stagiar (în temeiul art. 13 al. (1), lit. b) și c) din lege);
- e) retragerea legitimației de avocat stagiar.⁴⁷

Dacă avocatul stagiar a săvârșit o abatere disciplinară și în privința sa a fost aplicată o sancțiune disciplinară, dacă în decursul unui an nu a mai săvârșit abateri disciplinare, sancțiunea disciplinară se anulează și se consideră că persoana nu a fost supusă sancțiunii disciplinare. Cu titlu de excepție, Comisia pentru Etică și Disciplină poate anula sancțiunea disciplinară chiar și mai devreme de termenul de un an, din proprie inițiativă sau la solicitarea avocatului stagiar.⁴⁸

D. CLIENTELA AVOCAȚILOR STAGIARI

a. *Introducere*

Avocatul stagiar prestează în cadrul activității sale servicii de asistență juridică persoanelor fizice și juridice. Avocatul stagiar poate acorda asistență juridică atât clienților proprii, cât și clienților avocatului îndrumător.

i. **Contracte de asistență juridică**

În cadrul activității sale, avocatul stagiar încheie contracte de asistență juridică, care trebuie să fie validate de către avocatul îndrumător.

Conceptul de validare nu este definit de legislația în vigoare. Totuși validarea presupune aducerea la cunoștința avocatului îndrumător a contractului și acceptarea acestuia ca fiind încheiat în condițiile legii.

Validarea nu este o condiție de valabilitate a contractului de asistență juridică și lipsa acesteia nu poate duce la nulitatea contractului. Totuși încheierea contractului de asistență juridică fără a o aduce la cunoștința avocatului îndrumător poate fi calificată ca abatere disciplinară a avocatului stagiar. Concluzia cu privire la răspunderea disciplinară poate fi dedusă din prevederile art. 15 alin.(4) al Legii cu privire la avocatură: „*Avocatul stagiar poartă răspundere personală pentru calitatea asistenței juridice acordate și răspunde disciplinar în modul prevăzut la capitolul IX*”. Art. 56 alin. (1) al Legii cu privire la avocatură stabilește că răspunderea disciplinară apare în caz de încălcare a prevederilor legii, normelor Codului deontologic al avocatului și prevederilor altor acte normative ce reglementează activitatea avocaturii.

⁴⁴ Art. 56 alin. 4 al Legii cu privire la avocatură.

⁴⁵ Art. 56 alin. 6 al Legii cu privire la avocatură.

⁴⁶ Art. 58 alin. 1 al Legii cu privire la avocatură.

⁴⁷ În temeiul art. 25 din Legea cu privire la avocatură.

⁴⁸ Art. 59 al Legii cu privire la avocatură.

Art. 15 alin.(6) lit.„c” al Legii cu privire la avocatură prevede că *avocatul stagiar este obligat să acorde asistență juridică clientului în baza contractului de asistență juridică, încheiat în modul prevăzut la art. 60 alin. (1) și validat de avocatul îndrumător*. Prin urmare, acordarea asistenței juridice fără validarea contractului de asistență juridică constituie o abatere disciplinară a avocatului stagiar.

Validarea poate avea loc prin indicarea avocatului îndrumător în contract în calitatea sa și aplicarea semnăturii, după caz a ștampilei acestuia.

Din prevederile legale reiese că împuternicirea avocatului îndrumător de a valida contractele de asistență juridică poate fi calificată atât ca drept, cât și ca obligație a acestuia. În acest sens, avocații îndrumători pot să nu valideze contractele doar din motive întemeiate (ex., contravine prevederilor legale; încalcă clauza conflictului de interese etc.), în caz contrar, aceasta poate fi considerată ca piedică în desfășurarea activității avocatului stagiar.

ii. Contracte de colaborare cu avocați

Pentru desfășurarea mai amplă a stagiului profesional, cu acordul avocatului îndrumător, avocatul stagiar poate încheia acorduri de colaborare cu avocații din alte CA sau BAA. Astfel, avocatul stagiar poate încheia acorduri de colaborare în vederea acordării asistenței juridice clienților altor avocați licențiați, precum și avocatul îndrumător poate încheia acorduri de colaborare în vederea implicării avocatului stagiar în acordarea asistenței juridice clienților altor avocați licențiați.

b. Asistența juridică acordată clienților avocatului îndrumător

Avocatul îndrumător poate implica avocatul stagiar în acordarea asistenței juridice clienților proprii. Clienții avocatului îndrumător sunt persoanele fizice și juridice cu care acesta a încheiat contract de acordare a asistenței juridice.

Din prevederile art. 60, 61 ale Legii cu privire la avocatură, reiese că avocatul este răspunzător pentru repararea prejudiciului cauzat prin acordarea asistenței juridice clientului său. Acordarea asistenței juridice de către avocatul stagiar clienților avocatului îndrumător are loc sub supravegherea, îndrumarea și indicațiile avocatului îndrumător. Acest fapt determină existența raporturilor de prepușenie, și în situații de aplicare a răspunderii civile pentru asistența juridică acordată se aplică regimul juridic al răspunderii conform art. 604 și 1403 din Codul civil, care reglementează răspunderea comitentului pentru fapta prepusului. Prin urmare, dacă avocatul îndrumător a încredințat executarea contractului, în totalitate sau parțial, avocatului stagiar, primul va fi răspunzător în fața clientului pentru neexecutarea obligațiilor, inclusiv de neexecutarea comisă de avocatul stagiar.

c. Asistența juridică acordată clienților avocatului stagiar

Art. 15 alin. (3) al Legii cu privire la avocatură permite avocatului stagiar să acorde, contra plată, asistență juridică clientului în cadrul judecătoriilor, curților de apel și autorităților publice. Prin urmare, avocatul stagiar poate avea statut independent de parte contractantă în contractul cu clientul și, conform art. 15 alin.(4) al Legii cu privire la avocatură, poartă răspundere personală pentru calitatea asistenței juridice acordate și răspunde disciplinar în modul prevăzut de lege.

În asemenea cazuri, cu excepția celor în care contractul stagiariului cu clientul, validat de îndrumător, va prevedea altfel, avocatul îndrumător nu va răspunde față de client pentru executarea obligațiilor de către avocatul stagiar conform contractului de asistență juridică astfel încheiat și validat.

d. Asistența juridică acordată clienților altor avocați licențiați

Avocatul stagiar poate acorda asistență juridică altor avocați licențiați, atât din cadrul BAA în care activează avocatul îndrumător, cât și avocaților licențiați din alte BAA sau CA. Avocații cărora avocatul stagiar le acordă asistență juridică se consideră clienții avocatului stagiar. Totodată avocatul stagiar, în

baza contractului de asistență juridică încheiat cu alți avocați, poate să acorde asistență juridică clienților acestora. În asemenea cazuri, relația dintre avocatul stagiar și alți avocați va fi analogică unui raport de subantrepriză, clientul, în toate cazurile, fiind beneficiar al asistenței.

i. Asistența juridică acordată clienților altor avocați licențiați din același birou și din alte birouri

Acordarea asistenței juridice de către avocatul stagiar clienților altor avocați licențiați din același birou, precum și din alte birouri poate avea loc sub supravegherea avocatului licențiat cu care a fost încheiat contractul de asistență juridică. Răspunderea avocatului stagiar față de clienții avocatului licențiat urmează să fie reglementată prin prisma art. 604 și 1403 ale Codului civil.

CAPITOLUL IV

Admiterea în profesia de avocat

Introducere

După efectuarea stagiului profesional în avocatură, este necesară susținerea unui examen de calificare pentru obținerea licenței de avocat și profesarea în condițiile legii.⁴⁹

Condițiile în care candidatul, pe parcursul efectuării stagiului profesional, reușind să aplice cunoștințele teoretice în practică, urmează să fie apreciat cu privire la pregătirea sa profesională de către comisia de licențiere constituită în acest scop, sunt următoarele.

Secțiunea 4.1. Descriere generală

Examenul de calificare pentru admiterea în profesia de avocat se desfășoară în limba română, fiind compus din două etape.

Avocatul stagiar susține examenul de calificare în fața Comisiei de licențiere. Lista temelor din disciplinele de drept care vor sta la baza subiectelor, întrebărilor și spețelor este elaborată și selectată de către membrii Comisiei, fiind publicată pe pagina web a Uniunii Avocaților. Modificările în lista subiectelor pentru examenul de admitere pot fi operate cel târziu cu 30 de zile înainte de data examenului.

A. CONDIȚII DE ADMITERE

Pentru admiterea la stagiul profesional în avocatură candidatul trebuie să corespundă anumitor condiții. Acestea nu sunt prevăzute expres în Lege la capitolul cu privire la examenul de calificare, dar pot fi deduse din prevederile legale privind examenul de admitere la stagiul profesional.⁵⁰

Astfel, menționăm următoarele condiții:

- i. deținerea cetățeniei Republicii Moldova;
- ii. capacitatea deplină de exercițiu – persoana trebuie să aibă capacitate de exercițiu în sensul art. 19 și 20 din Codul civil al RM;
- iii. reputația ireproșabilă – persoana trebuie să aibă reputație ireproșabilă în sensul ca aceasta să nu cadă sub incidența prevederilor de la art. 10 alin.(3) al Legii cu privire la avocatură.

Se consideră că persoana nu are o reputație ireproșabilă dacă

- a fost condamnată anterior pentru infracțiuni grave, deosebit de grave, excepțional de grave săvârșite cu intenție, chiar dacă au fost stinse antecedentele penale;
- nu au fost stinse antecedentele penale pentru comiterea altor infracțiuni;
- a fost exclusă anterior din avocatură sau i s-a retras licența pentru acordarea asistenței juridice din motive compromițătoare;
- a fost concediată din cadrul organelor de drept din motive compromițătoare sau a fost eliberată, din aceleași motive, din funcțiile de judecător, notar, consultant juridic sau funcționar public;
- comportamentul sau activitatea sa sunt incompatibile cu normele Codului deontologic al avocatului;
- prin hotărârea instanței judecătorești, s-a stabilit un abuz prin care ea a încălcat drepturile și libertățile fundamentale ale omului;

iv. candidatul nu a desfășurat în timpul stagiului profesional activități incompatibile cu profesia de avocat;

⁴⁹ Art. 20 alin. 1 al Legii cu privire la avocatură.

⁵⁰ Art. 15 alin. 1 al Legii cu privire la avocatură și art. 21 alin. 1 al Statutului profesiei de avocat.

v. a efectuat stagiul profesional în termenul deplin prevăzut de legislație – 18 luni;

vi. nu au trecut mai mult de trei ani de la finalizarea termenului efectuării stagiului profesional de 18 luni. După expirarea a trei ani de la data încheierii stagiului profesional, avocatul stagiar poate participa la examenul de calificare doar cu condiția efectuării repetate a stagiului profesional cu o durată minimă de trei luni.⁵¹

După finalizarea stagiului profesional și până la organizarea examenului de calificare, candidatul nu poate să desfășoare activități care ar fi incompatibile cu profesia de avocat, deoarece acesta își pierde statutul de avocat stagiar și încă nu a dobândit statutul de avocat licențiat.

Pentru admiterea la examenul de calificare, avocatul stagiar prezintă Comisiei de licențiere o serie de acte⁵²:

- cererea de admitere la examenul de calificare;
- declarația despre faptul că în perioada stagiului profesional nu a desfășurat activități incompatibile cu profesia de avocat, specificate în lege⁵³;
- declarația sub jurământ, la care se anexează chestionarul de evaluare a bunei reputații, elaborat de către Comisia de licențiere;
- raportul de activitate;
- referința eliberată de avocatul îndrumător;
- legitimația de avocat stagiar.

Comisia examinează cererea pentru admiterea la examenul de calificare doar dacă au fost depuse toate actele prevăzute de lege.⁵⁴ Prezentarea unor acte ce conțin informații neveridice poate servi drept temei pentru neadmiterea în profesia de avocat.

Candidații sunt admiși la examenul de calificare în ordinea înscrierii în Registrul de înregistrare a candidaților. În cazul refuzului de admitere la examen, candidatul poate solicita un extras din hotărârea Comisiei de licențiere. Extrasul se eliberează în termen de 72 de ore din momentul solicitării. Data și ora examenului de calificare se stabilesc de către Comisia de licențiere și se comunică prin publicarea pe pagina web a Uniunii Avocaților cu zece zile înainte de data examenului.

a. Examenul

Examenul de calificare va consta din două etape: a) prima etapă – lucrarea scrisă; b) a doua etapă – proba orală.

Membrii Comisiei verifică și apreciază lucrările cu calificativul „admis” sau „respins”. Examenul se consideră susținut dacă candidatul a acumulat cel puțin șase opțiuni „admis” la ambele etape ale examenului. Calificativul acordat lucrării candidatului se înscrie în fișa de examinare primită în acest scop de fiecare membru al Comisiei.

Promovarea candidaților pentru fiecare etapă a examenului de calificare se face în baza hotărârilor Comisiei de licențiere.

i. Proba scrisă

Lucrarea scrisă are drept scop verificarea nivelului de cunoaștere a abilităților practice de expunere și aplicare a cunoștințelor teoretice în materie de drept, conține spețe din practica judiciară selectate de Comisie. Proba va consta din analiza în formă scrisă a trei spețe.

După încheierea probei scrise a examenului de calificare și predarea tuturor lucrărilor de către candidați, secretarul Comisiei efectuează cifrarea lucrărilor în baza fișei de examinare. Cifrul se indică atât

⁵¹ Art. 19 alin. 6 al Legii cu privire la avocatură.

⁵² Art. 21 alin. 2 al Legii cu privire la avocatură și art. 27 alin. 1 al Statutului profesiei de avocat.

⁵³ Art. 11 alin. 1 al Legii cu privire la avocatură.

⁵⁴ Art. 27 alin. 2 al Statutului profesiei de avocat.

pe lucrare, cât și pe fișa de examinare. Ulterior, fișele de examinare se separă de lucrări și se păstrează la secretariat, într-un plic sigilat, cu semnătura președintelui Comisiei, până la aprecierea lucrărilor de către membrii Comisiei.

ii. Proba orală

Va fi admis la proba orală candidatul care a susținut proba scrisă. Proba are drept scop stabilirea abilităților de expunere și argumentare, verificarea nivelului de analiză, identificare, comentare, interpretare, opinie proprie a trei spețe din practica judiciară, trase la sorți. Candidatul efectuează tragerea la sorți în prezența membrilor Comisiei.

Răspunsul candidatului va fi apreciat de către membrii Comisiei cu calificativul „admis” sau „respins”. Examenul se consideră susținut dacă candidatul a acumulat cel puțin șase opțiuni „admis”. Persoana care nu a promovat examenul de calificare poate solicita admiterea repetată la examen după expirarea a șase luni de la data primului examen.

iii. Criteriile de apreciere

Nu există criterii care ar sta la baza aprecierii prestației candidatului de către membrii Comisiei de licențiere.

Aprecierea se face în baza verificării abilităților practice de expunere și de aplicare a cunoștințelor teoretice. Pentru a fi admis, candidatul urmează să treacă prin cele două etape ale examenului de calificare, acumulând cel puțin șase calificative de „admis” din cele 11 la fiecare etapă.

iv. Contestarea rezultatelor

După fiecare etapă a examenului de calificare, Comisia de licențiere emite o hotărâre cu privire la promovarea candidaților. În cazul în care se constată o procedură viciată de desfășurare a examenului, hotărârea Comisiei de licențiere urmează a fi contestată în fața Comisiei, în termen de 72 de ore. În cazul în care se constată încălcări procedurale, Comisia de licențiere urmează să ia măsuri pentru restabilirea drepturilor candidatului. Respingerea contestației de către Comisia de licențiere poate fi atacată în instanța de judecată. Hotărârile Comisiei de licențiere pot fi contestate în procedură de contencios administrativ. Calificativele obținute la examen nu se contestă.⁵⁵

Drept exemple de încălcări procedurale care ar servi ca temei al contestării pot fi menționate următoarele:

- Formularea întrebării la examenul de calificare în modul în care aceasta nu corespunde scopului verificării nivelului de cunoaștere a abilităților practice de expunere și de aplicare a cunoștințelor teoretice.
- Încălcarea procedurii de codificare a lucrărilor, de exemplu, cifrarea lucrărilor a fost efectuată de o altă persoană decât secretarul Comisiei de licențiere;
- La proba orală, un temei de contestare ar servi faptul formulării unei întrebări, din partea unui membru al Comisiei de licențiere, care ar reprezenta o nouă speță, astfel încât candidatului i s-ar crea condiții inegale față de ceilalți candidați;
- Prezența unei teme la baza speței selectate de către Comisie care nu a fost inclusă în lista de teme din disciplinele de drept publicată anterior desfășurării examenului.

Procesele-verbale ale ședințelor, hotărârile Comisiei de licențiere, lucrările și actele candidaților se păstrează la Uniunea Avocaților. Fiecare candidat are un dosar personal în care se păstrează informația despre acesta, așa încât ar putea solicita prezentarea lucrării sale scrise pentru a lua cunoștință de conținutul acesteia și modul de apreciere din partea membrilor Comisiei de licențiere.

⁵⁵ Art. 43 alin. 4 al Legii cu privire la avocatură, art. 27 alin. 14 și 47 alin. 10 ale Statutului profesiei de avocat.

Cu privire la etapa a doua a examenului – proba orală, răspunsul candidatului este înregistrat audio, și se aplică aceleași reguli ca și pentru solicitarea lucrării scrise.

B. OBȚINEREA STATUTULUI DE AVOCAT LICENȚIAT

În baza rezultatului de la examen, Comisia de licențiere adoptă hotărârea de admitere a persoanei în profesia de avocat.⁵⁶

Hotărârea privind admiterea în profesia de avocat se publică pe pagina web a Uniunii Avocaților și se comunică persoanei care a susținut examenul de calificare în termen de zece zile de la data susținerii.

După susținerea examenului de calificare, urmează procedura de obținere a licenței de avocat și înregistrarea formei de organizare a activității de avocat.⁵⁷

Pentru obținerea licenței urmează a fi depusă o cerere la Ministerul Justiției cu solicitarea de eliberare a licenței de avocat. Licența pentru exercitarea profesiei de avocat se eliberează în termen de zece zile contra unei plăți stabilite prin lege, care constituie la momentul actual 450 de lei. În cazul în care solicitantului i se refuză eliberarea licenței, hotărârea poate fi atacată în contencios administrativ.

După depunerea cererii, urmează înregistrarea formei de organizare a exercitării profesiei, CA sau BAA. Înregistrarea se efectuează prin introducerea datelor în registrul ținut de Ministerul Justiției. Avocatul poate fi fondator doar a unui CA sau BAA.

Denumirea CA conține numele și prenumele acestuia. La CA își exercită profesia un singur avocat (fondatorul cabinetului). CA activează și se prezintă în raporturile juridice ca persoană fizică.

BAA poate avea denumire. BAA este fondat de doi și mai mulți avocați (fondatori ai biroului) și este condus de un avocat ales de membrii biroului. Avocații membri a unui BAA își exercită profesia de sine stătător, dar raporturile dintre avocații BAA sunt reglementate în bază de contract. BAA este persoană juridică, dispune de conturi în bancă și de ștampilă.

Luând decizia privind forma de organizare, CA sau BAA, urmează ca avocatul să fie înregistrat de către Ministerul Justiției în termen de o lună de la data prezentării următoarelor documente:

- a) cererea de înregistrare;
- b) declarația de fondare a CA sau BAA. Forma declarației se aprobă de către Ministerul Justiției și poate fi găsită pe site-ul oficial;
- c) copia licenței/licențelor pentru exercitarea profesiei de avocat;
- d) copia actelor care confirmă adresa sediului CA sau BAA;
- e) date de contact (număr de telefon, adresă electronică și poștală);
- f) confirmarea privind notificarea baroului de avocați despre intenția înregistrării. Notificarea se face la baroul din circumscripția în care urmează să activeze avocatul.

CA sau BAA i se eliberează un extras din registru, care servește drept temei pentru înregistrarea fiscală, pentru confecționarea ștampilei și deschiderea conturilor bancare. Refuzul de înregistrare a CA sau BAA poate fi atacat în contencios administrativ.

Avocatul este în drept să modifice forma de organizare a activității sale, cu condiția respectării regulilor procedural-organizatorice, informându-se astfel barourile de avocați și Ministerul Justiției despre modificările survenite.

⁵⁶ Art. 43 alin. 3 lit. d) al Legii cu privire la avocatură și art. 28 alin 1 al Statutului profesiei de avocat.

⁵⁷ Pentru informații mai detaliate a se vedea „Îndrumarul pentru avocați privind înregistrarea cabinetului avocatului și biroului asociat de avocați” www.avocatul.md

V. Condițiile de desfășurare a stagiului profesional în România

I. Admiterea în profesie

În conformitate cu art. 12 al Legii pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat⁵⁸ („**Legea profesiei de avocat**”), pentru admiterea la stagiul profesional în avocatură solicitantul este obligat să îndeplinească următoarele condiții:

- a) să aibă exercițiul drepturilor civile și politice;
- b) să fie licențiat al unei facultăți de drept cu durată stabilită de lege;
- c) să nu se găsească în vreunul dintre cazurile de nedemnitate prevăzute de prezenta lege.

Articolul 14 al Legii profesiei de avocat concretizează cazurile de nedemnitate:

- a) cel condamnat definitiv prin hotărâre judecătorească la pedeapsa cu închisoare pentru săvârșirea unei infracțiuni intenționate, de natură să aducă atingere prestigiului profesiei;
- b) cel care a săvârșit abuzuri prin care au fost încălcate drepturile și libertățile fundamentale ale omului, stabilite prin hotărâre judecătorească, sau a săvârșit abateri disciplinare grave, sancționate cu măsura excluderii din profesie, ca sancțiune disciplinară;
- c) cel căruia i s-a aplicat pedeapsa interdicției de a exercita profesia, pe durată stabilită prin hotărâre judecătorească sau disciplinară;
- d) falitul fraudulos, chiar reabilitat;
- e) cel care nu este apt, din punct de vedere medical, pentru exercitarea profesiei (confirmată prin certificat medical).

Calitatea de avocat stagiar se dobândește în baza unui examen organizat de Uniunea Națională a Barourilor din România („**U.N.B.R.**”), anual și la nivel național. Examenul se susține în cadrul Institutului Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților („**INPPA**”) și se desfășoară în mod unitar, în centrele teritoriale ale acestuia, având la bază o metodologie elaborată și aprobată de Consiliul U.N.B.R. De la data înscrierii în barou ca avocat stagiar în urma promovării examenului, acesta este obligat, fără alte formalități, să frecventeze formele de pregătire profesională inițială organizate în cadrul INPPA, în condițiile stabilite prin hotărârea Consiliului U.N.B.R.

Examenul este organizat în două etape:

Prima etapă constă în verificarea cunoștințelor juridice prin susținerea unei probe eliminatorii, tip grilă, la următoarele discipline:

- organizarea și exercitarea profesiei de avocat;
- drept civil;
- drept procesual civil;
- drept penal;
- drept procesual penal.

A doua etapă constă în susținerea unei probe teoretice și cu caracter aplicativ (aplicație practică) la următoarele discipline:

- drept civil;
- drept procesual civil;
- drept penal;
- drept procesual penal.

După susținerea acestui examen avocatul stagiar efectuează în mod obligatoriu un stagiul de pregătire

⁵⁸ Legea nr. 51/1995 republicată în Monitorul Oficial nr. 98 din 7 februarie 2011.

tire profesională cu durata de doi ani. În perioada stagiului, cu acordul avocatului îndrumător, avocații stagieri pot urma cursuri de masterat, care sunt luate în considerare la aprecierea formării profesionale inițiale, în condițiile prevăzute de Statutul profesiei de avocat.

II. Desfășurarea stagiului profesional

Art. 293 alin. (1) din Statutul profesiei de avocat („Statutul profesiei”)⁵⁹ prevede că durata stagiului în avocatură este de doi ani, calculată de la data înscrierii în Tabloul avocaților. Pentru a fi înscris în Tabloul avocaților stagieri cu drept de exercitare a profesiei, avocatul stagiar înregistrează la barou un contract de colaborare profesională sau un contract de salarizare în interiorul profesiei care cuprinde clauze obligatorii privind formarea profesională inițială.

Conform art. 296 alin. (1) din Statutul profesiei, „*contractul va menționa obligația de a se asigura avocatului stagiar venitul minim garantat pe economia națională, distinct de veniturile ocazionale ale avocatului stagiar asigurate din asistența judiciară pentru care a fost desemnat de serviciul de asistență judiciară al baroului.*”

Conform art. 303 alin. (1) din Statutul profesiei, avocatul îndrumător și coordonatorul serviciului de asistență judiciară se vor ocupa de realizarea de către avocatul stagiar a unui venit echitabil, corespunzător muncii depuse și prevederilor art. 296 alin. (1).

Articolul 303 alin. (2) din Statutul profesiei prevede că fapta avocatului care asigură îndrumarea profesională, de a nu își îndeplini obligațiile de îndrumare și de a nu asigura venitul minim lunar garantat al avocatului stagiar, constituie abatere disciplinară gravă.

Din prevederile menționate reiese că clientela avocatului stagiar este asigurată prin însărcinările date de către avocatul îndrumător și/sau forma de exercitare a profesiei respective și cei cărora el le prestează servicii în baza desemnării de către serviciul de asistență judiciară al baroului.

Conform art. 304 din Statutul profesiei, avocatul stagiar are dreptul de a pune concluzii numai la judecătoria. Totodată, avocatul stagiar poate efectua activitățile prevăzute la art. 3 alin. (1) lit. a) și b) din Legea profesiei de avocat.

Astfel, avocatul stagiar poate desfășura și următoarele activități:

- a) consultații și cereri cu caracter juridic;
- b) asistență și reprezentare juridică în fața instanțelor judecătorești, a organelor de urmărire penală, a autorităților cu atribuții jurisdicționale, a notarilor publici și a executorilor judecătorești, a organelor administrației publice și a instituțiilor, precum și a altor persoane juridice, în condițiile legii.

În conformitate cu art. 19 din Legea profesiei de avocat și art. 302 din Statutul profesiei, avocatul îndrumător trebuie să corespundă următoarelor condiții:

- a) să fie avocat definitiv;
- b) să dețină o vechime de cel puțin șase ani în calitate de avocat definitiv;
- c) să se bucure de o reputație profesională neștirbită;
- d) să facă parte din una din formele de exercitare a profesiei de avocat: cabinete individuale, cabinete asociate, societăți civile profesionale sau societăți profesionale cu răspundere limitată;⁶⁰
- e) avocații pot acorda îndrumare profesională numai avocaților stagieri înscriși în baroul din care ei fac parte;
- f) avocat îndrumător poate fi doar avocatul definitiv care a achitat la zi taxele și contribuțiile către barou și C.A.A.

Pe parcursul efectuării stagiului, avocatul îndrumător are următoarele drepturi:

⁵⁹ Hotărârea Uniunii Naționale a Barourilor din România Nr. 64 din 3 decembrie 2011 privind adoptarea Statutului profesiei de avocat. Publicată în Monitorul Oficial Nr. 898 din 19 decembrie 2011.

⁶⁰ A se vedea art. 5 din Legea profesiei de avocat.

- a) de a studia temeinic și a ghida avocatul stagiar în cauzele care i-au fost încredințate, angajate sau din oficiu;
- b) să ghideze avocatul stagiar privind ținerea evidenței cauzelor la care a participat;
- c) să ghideze avocatul stagiar privind modul de primire a onorariului.

Pe parcursul efectuării stagiului profesional, avocatul îndrumător are și unele obligații. El trebuie să se preocupe de realizarea de către avocatul stagiar a unui venit echitabil, corespunzător muncii depuse. După terminarea stagiului, avocatul îndrumător este obligat să constate efectuarea stagiului de către avocatul stagiar. Conform art. 305 din Statutul profesiei, constatarea stagiului se face pe baza raportului avocatului îndrumător și al serviciului de asistență judiciară, precum și, dacă este cazul, al notărilor consilierului coordonator al stagiului profesional. După efectuarea constatării stagiului, printr-un raport, avocatul îndrumător este obligat să solicite consiliului baroului avizul pentru înscrierea la examenul de absolvire a cursurilor Institutului Național pentru Pregătirea și Perfecționarea Avocaților (I.N.P.P.A.).

Conform art. 296 alin. (7) din Statutul profesiei de avocat, *„Dacă, din orice motive, pe perioada stagiului, avocatul definitiv care încheie contractul de formare profesională inițială nu își îndeplinește obligațiile asumate, consiliul baroului îi va solicita să depună un raport motivat asupra situației intervenite. În cazul în care se constată că avocatul, cu rea-credință, nu și-a îndeplinit obligațiile asumate prin contractul încheiat cu avocatul stagiar, consiliul baroului va iniția procedura disciplinară.”*

Dacă, din orice motive obiective, încetează îndrumarea avocatului titular, toate obligațiile vor fi preluate de către un alt avocat, iar consiliul baroului va sprijini avocatul stagiar în a-și găsi un îndrumător. Până la găsirea altui îndrumător, stagiul se suspendă.

Conform art. 18 alin. (3) din Legea profesiei de avocat, *„în perioada stagiului, cu acordul avocatului îndrumător, avocații stagiați pot urma cursuri de masterat, care sunt luate în considerare la aprecierea formării profesionale inițiale, în condițiile prevăzute de Statutul profesiei de avocat.”*

Conform prevederilor art. 14 din Legea profesiei de avocat, exercitarea profesiei de avocat este incompatibilă cu:

- a) activitatea salarizată în cadrul altor profesii decât cea de avocat;
- b) ocupațiile care lezează demnitatea și independența profesiei de avocat sau bunele moravuri;
- c) exercitarea nemijlocită de fapte materiale de comerț.

Suplimentar, art. 29 alin. (1) din Statutul profesiei de avocat detaliază lista situațiilor de incompatibilitate cu exercitarea profesiei de avocat, după cum urmează:

- a) faptele personale de comerț exercitate cu sau fără autorizație;
- b) calitatea de asociat într-o societate comercială în nume colectiv, de comanditar într-o societate comercială în comandită simplă sau în comandită pe acțiuni;
- c) calitatea de administrator într-o societate comercială în comandită pe acțiuni;
- d) calitatea de administrator unic sau, în cazul unei pluralități de administratori, aceea de administrator cu puteri depline de reprezentare și administrare, de președinte al consiliului de administrație ori de membru în comitetul de direcție al unei societăți comerciale cu răspundere limitată;
- e) calitatea de președinte al consiliului de administrație sau al consiliului de supraveghere ori de membru în comitetul de direcție sau în directoratul unei societăți comerciale pe acțiuni.

Totodată, art. 16 al Legii profesiei de avocat prevede că exercitarea profesiei de avocat este compatibilă cu:

- a) calitatea de deputat sau senator, consilier în consiliile locale sau județene;
- b) activități și funcții didactice în învățământul juridic superior;
- c) activitatea literară și publicistică;
- d) calitatea de arbitru, mediator, conciliator sau negociator, consilier fiscal, consilier în proprietate

intelectuală, consilier în proprietate industrială, traducător autorizat, administrator sau lichidator în cadrul procedurilor de reorganizare și lichidare judiciară, în condițiile legii.

Răspunderea avocatului stagiar are loc în baza regulilor generale. Conform alin.(2) art. 265 din Statutul profesiei de avocat, fapta săvârșită de avocat, prin care se încalcă dispozițiile legii, ale statutului profesiei, hotărârilor obligatorii ale organelor profesiei, ale consiliului baroului unde avocatul este înscris sau unde își are sediul secundar și care este de natură să prejudicieze onoarea sau prestigiul profesiei sau a corpului de avocați constituie abatere disciplinară și se sancționează potrivit art. 89 din Legea profesiei de avocat.

Conform art. 89 din Legea profesiei de avocat, sancțiunile disciplinare sunt:

- a) muștrarea;
- b) avertismentul;
- c) amendă de la 50 lei la 500 lei, care se face venit la bugetul baroului. Plata amenzii se va face în termen de 30 de zile de la data rămânerii definitive a hotărârii disciplinare. Neachitarea în acest termen atrage suspendarea de drept din exercițiul profesiei, până la achitarea sumei. Limitele amenzii disciplinare se actualizează periodic de către Consiliul U.N.B.R., în funcție de rata inflației;
- d) interdicția de a exercita profesia pe o perioadă de la o lună la un an;
- e) excluderea din profesie.

Pentru acordarea asistenței juridice, avocatul stagiar răspunde pentru prejudiciul cauzat în fața clientului. Răspunderea constă în acoperirea daunelor efective suferite de client și rezultate din exercitarea profesiei cu nerespectarea Legii profesiei de avocat, Statutului profesiei și normelor deontologice.

Conform art. 42 din Legea profesiei de avocat, avocatul este obligat să se asigure pentru răspunderea profesională, în condițiile stabilite prin Statutul profesiei. În acest sens, art. 231 alin. (3) lit. „a” al Statutului profesiei de avocat prevede că avocatul stagiar este obligat să dețină o asigurare de răspundere profesională cu valoare de minimum 3.000 euro anual.

După efectuarea stagiului profesional, avocatul stagiar susține examenul de definitivare organizat de Uniunea Națională a Barourilor din România.

După încetarea colaborării, avocatul stagiar dispune de libertate profesională deplină. Totodată, el este obligat să se abțină de la orice concurență profesională neloială după încetarea contractului și este obligat să nu divulge nici unei persoane informațiile privind activitatea avocatului îndrumător sau a clienților acestuia, despre care a luat sau putea să ia cunoștință pe perioada executării contractului de colaborare profesională sau contractului de salarizare în interiorul profesiei.

VI. Stagiul profesional în avocatură în Scoția

Olimpia Gribincea, consultant juridic, ABA ROLI Moldova

Avocații – *advocates* și *solicitors*

Profesia juridică în Scoția este exercitată de către avocați care, în funcție de statutul pe care-l au, se împart în *advocates* și *solicitors*. Baroul Avocaților din Scoția (*the Faculty of Advocates*)⁶¹ (Baroul Avocaților) este asociația profesională a avocaților scoțieni, care întrunește 460 de membri (*advocates* și *Queen's Counsels*). El a fost creat în 1532, atunci când, printr-o lege a Parlamentului scoțian, a fost constituit Colegiul Justiției. Avocații formează o castă separată de cea a *solicitors*. Spre deosebire de *solicitors*, care lu-

⁶¹ <http://www.advocates.org.uk/index.html>

crează în echipe în cadrul birourilor asociate, avocații lucrează în mod individual, independent unii față de alții. Avocații sunt specialiști în litigarea cauzelor, de obicei în fața instanțelor judecătorești superioare – Curtea Supremă de Justiție din Scoția⁶² (*the Court of Session* pentru cauzele civile și *the High Court of Justiciary* pentru cauzele penale) și Curtea Supremă de Justiție a Marii Britanii⁶³. De asemenea, avocaților li se solicită opiniile privind diverse probleme de ordin juridic, care presupun cunoștințe juridice profunde. *Solicitors*, de regulă, acordă consultații juridice persoanelor în diverse domenii ale dreptului și le reprezintă în fața instanțelor judecătorești inferioare (*the Sheriff Courts* pentru cauzele civile și penale și *the Justice of the Peace Courts* pentru cauzele penale mai puțin grave). Asociația profesională a *solicitors* este *the Law Society of Scotland*⁶⁴.

Stagiul profesional în avocatură pentru admiterea în cadrul Baroului Avocaților

Curtea Supremă de Justiție din Scoția a delegat Baroului Avocaților sarcina de a pregăti viitorii avocați pentru admiterea în profesie. O astfel de pregătire se face în cadrul stagiului profesional numit *devil-ing/pupillage*, în timpul căruia stagiarii (*devils*) beneficiază de o instruire intensă pentru a deprinde abilitățile necesare unui avocat profesionist. Regulile stagiului profesional sunt prevăzute în Regulamentul cu privire la stagiul profesional (*Regulations as to intrants*)⁶⁵ și Ghidul Stagiului (*Devil's Handbook*)⁶⁶.

Admiterea la stagiul profesional

Pentru a fi admisă la stagiul profesional, persoana trebuie să fie licențiată în drept de către o universitate din Scoția acreditată de Baroul Avocaților. De asemenea, ea trebuie să dețină diploma de absolvire a cursului Practicarea Profesiei Juridice (*Diploma in Legal Practice*)⁶⁷ și să finalizeze stagiul profesional (cu o durată de 24 de luni) în cadrul unui birou asociat de *solicitors*. Pentru a fi înmatriculat ca stagiar în cadrul Baroului Avocaților, candidatul depune o cerere la Curtea Supremă de Justiție a Scoției. Această cerere este transmisă în aceeași zi Baroului Avocaților, care verifică dacă candidatul corespunde cerințelor sale. Astfel, candidatul trebuie în mod obligatoriu să fi susținut în cadrul studiilor sale universitare examene la următoarele discipline: dreptul roman (proprietatea și obligațiile); precedentul judiciar; dreptul constituțional și administrativ; dreptul penal; dreptul civil; dreptul comercial; probatoriul; dreptul internațional privat, dreptul și instituțiile Uniunii Europene. Dacă persoana nu a susținut examene la toate aceste discipline, ea va susține la Baroul Avocaților examenele care lipsesc. După înmatriculare, la începutul stagiului profesional, candidații trebuie să susțină un examen la care li se testează cunoștințele în domeniul probatoriului, al practicării avocaturii și regulilor procesuale (*Evidence, Practice and Procedure*).

Desfășurarea stagiului

De obicei, stagiul profesional începe în luna octombrie și durează nouă luni. Pe parcursul acestuia, stagiarii vor învăța de la avocații săi îndrumători (*devilmasters*) și va participa la instruirea inițială obligatorie (cu o durată totală de zece săptămâni) oferită de către Baroul Avocaților. Stagiarii au un avocat îndrumător principal (*principal devilmaster*), care trebuie să aibă o experiență de avocat de cel puțin șapte ani. De regulă, avocații îndrumători principali sunt specializați în dreptul civil. Pe parcursul stagiului însă, stagiarii vor lucra cu încă doi avocați îndrumători, unul dintre ei fiind specializat în dreptul penal, iar celălalt în orice alt domeniu în care stagiarii doresc să obțină cunoștințe și deprinderi practice. Stagi-

⁶² <http://www.scotcourts.gov.uk/home>

⁶³ <http://www.supremecourt.gov.uk/index.html>

⁶⁴ <http://www.lawsco.org.uk/>

⁶⁵ http://www.advocates.org.uk/downloads/becoming_training/regintrants_2009.pdf

⁶⁶ http://www.advocates.org.uk/downloads/becoming_training/devilshandbook11_12.pdf

⁶⁷ Aceste studii sunt post-universitare și durează 26 de săptămâni.

arului i se cere să se afle cât mai mult timp în instanțele judecătorești, observând procesele de judecată ale avocaților săi îndrumători sau orice procese care prezintă interes pentru el. Stagiarul va lucra împreună cu avocații săi îndrumători la cauzele acestora, acordându-i-se acces la documentele pregătite de către aceștia pentru litigarea cauzelor, cum ar fi opiniile și pledoariile scrise ale acestora. Formarea abilităților bune de a scrie pledoarii și opinii trebuie să constituie un obiectiv important în cadrul stagiului. La fel de importantă este deprinderea abilităților de a consulta clienții și de a negocia în numele acestora. Astfel, stagiarii vor participa la consultările avocaților lor îndrumători cu *solicitors* ai acestora și cu clienții. Stagiarii li se va cere, deseori în termene destul de restrânse, să pregătească pledoarii scrise și opinii. Spre deosebire de stagiul profesional în avocatură în Republica Moldova, în Scoția stagiarii nu au dreptul să acorde consultații juridice sau să reprezinte persoane în instanțele judecătorești. Pe parcursul stagiului profesional, stagiarii participă în cadrul programului de acordare a asistenței juridice gratuite susținut de Baroul Avocaților. Asistența juridică gratuită oferită de stagiarii se limitează la consultații juridice și reprezentarea persoanelor în fața unor instituții în care asistența juridică gratuită nu este disponibilă. Acordarea asistenței juridice gratuite de către stagiarii are loc sub supravegherea unui reprezentant al Baroului Avocaților.

Instruirea

Cât privește instruirea inițială, ea constă din trei compartimente obligatorii: (1) cursul de bază (*the Foundation Course*) cu o durată de cinci săptămâni; (2) tehnici și abilități de prezentare a unei cauze în fața instanței judecătorești, cu o durată de două săptămâni; și (3) pregătirea pentru practicarea avocaturii, cu o durată de două săptămâni. De asemenea, stagiarii sunt obligați să participe la cursurile de instruire organizate pentru ei de către Departamentul Instruire și Educație al Baroului Avocaților și, adăugător, să mai acumuleze zece ore de instruire continuă. Astfel, în timpul cursului de instruire de bază, stagiarii participă la seminare și discuții în cadrul unor grupuri mici privind abilitățile de comunicare, de audiere a martorilor (audierea simplă și încrucișată a martorilor) și de elaborare a pledoariilor scrise în cauzele civile și penale. Ei mai sunt instruiți în domeniul folosirii eficiente a tehnologiilor informaționale și a resurselor excelente oferite de Biblioteca Baroului Avocaților⁶⁸. Stagiarii sunt instruiți și în domeniul responsabilității și eticii profesionale și participă la simularea proceselor de judecată. La cursul privind tehnicile și abilitățile de prezentare a unei cauze în instanță, stagiarii exersează prezentarea pledoariilor verbale în fața instanței, folosirea documentelor ca probe în instanță, lucrul pe marginea concluziilor experților, pregătirea cauzei pentru judecare, revizuire etc. La cursul de pregătire pentru practicarea avocaturii, stagiarii învață să lucreze cu martorii vulnerabili, simulează un proces de judecată în fața unor judecători reali și participă la discuții despre negociere și mediere, precum și despre aspectele practice ce țin de admiterea în avocatură, cum ar fi contabilitatea și fiscalitatea avocaților, asigurarea profesională și lucrul asistenților avocaților.

Evaluarea stagiarii și examenul de admitere în profesie

Evaluarea stagiarii se face de către o comisie formată de Baroul Avocaților – Comisia de Evaluatori. Directorul Departamentului Instruire și Educație este membru *ex officio* al acestei comisii, însă nu are drept de vot. Din comisie fac parte avocați cu multă experiență și un judecător. Evaluarea stagiarii se face în cadrul examenului de admitere în profesie care se desfășoară în luna februarie a fiecărui an. Examenul durează o săptămână și cuprinde următoarele etape:

În prima zi a examenului (luni), stagiarii au la dispoziție trei ore pentru a întocmi o cerere de chemare în judecată. Pentru aceasta ei primesc o mapă care conține materialele unei cauze necesare pentru un astfel de exercițiu.

⁶⁸ <http://www.advocates.org.uk/library/>

În cea de-a doua zi (marți), stagiarii, pe parcursul întregii zile (între orele 9.30 – 17.30), vor prezenta opinia lor privind soluția la o speță.

Pe parcursul celei de-a treia zile, stagiarii se vor pregăti de audierea unui martor și vor formula pledoariile în baza unui caz pe care-l vor primi în acea zi. Joi și vineri, stagiarii vor audia în fața comisiei un martor și își vor prezenta pledoariile. Aceste exerciții au loc sub forma jocurilor pe roluri fiind înregistrate pe suport video, rolul martorilor fiind jucat de actori, iar membrii comisiei acționând în rol de judecători. Durata fiecărui exercițiu este de 20 de minute. Înainte de a audia martorul, stagiarul va prezenta în scris membrilor comisiei o scurtă descriere a obiectivelor pe care dorește să le realizeze prin audierea martorului respectiv.

Stagiarii li se cere să cunoască Codul de Etică a Avocaților. Pentru a testa aceste cunoștințe, comisia va introduce în unele exerciții pe care trebuie să le îndeplinească stagiarul întrebări/situații în care vor putea vedea cât de conștient este stagiarul de regulile de etică ale profesiei juridice.

Pentru fiecare exercițiu, stagiarii vor fi notați cu un anumit număr de puncte – 0 (nu a demonstrat cunoștințe și abilități); 1 (foarte slab); 2 (slab); 3 (competent); 4 (bine); 5 (excelent). Atunci când va prezenta rezultatul evaluării stagiarylui, fiecare evaluator va formula succint în scris motivele deciziei sale.

VII. Condițiile de desfășurare a stagiului profesional în Norvegia

Harald B. Ciarlo, avocat, expert NORLAM, Moldova

Juriști și avocați

În Norvegia, profesiile juridice sunt, în mare parte, exercitate de către juriști și avocați. Juriștii posedă o diplomă de studii în domeniul dreptului și pot să efectueze o serie de acțiuni cu caracter juridic, însă reprezentarea clienților în instanță ține aproape exclusiv de competența avocaților.

Există următoarele titlaturi în domeniu:

- *Jurist*: persoana cu diplomă de master în drept;
- *Consultant juridic*: juristul licențiat care oferă consultanță juridică;
- *Avocat*: juristul licențiat care reprezintă părțile în proces și oferă consultanță juridică. Ceea ce necesită:
 - doi ani de stagiu;
 - trei cauze în instanță;
 - curs de avocatură, examen scris;
 - asigurare de răspundere civilă profesională de minimum cinci mil. NOK (11 mil. MDL);
 - o reputație ireproșabilă.

Juriștii pot, de asemenea, să devină avocați dacă activează în poliție sau în instanțe în calitate de judecători asistenți.

Atribuțiile obișnuite ale avocaților sunt:

- consultanța juridică;
- reprezentarea în instanță;
- medierea;
- administrarea procesului de insolvabilitate;
- activitatea de agent imobiliar;
- administrarea afacerilor;
- calitatea de membru în diferite consilii;
- colectarea datoriilor.

În Norvegia, funcția de Notar Public este strict rezervată autorităților și nu poate fi îndeplinită de juriști.

Baroul Avocaților

Baroul Avocaților din Norvegia (fondat în 1908) este asociația profesională a avocaților din Norvegia care are în prezent aproximativ 8000 de membri – mai mult de 90 % din numărul total de avocați din țară. Este organizația reprezentativă a avocaților care apără interesele membrilor săi și ale avocaturii în Norvegia. Principalele sale priorități sunt:

- asigurarea unor condiții favorabile pentru avocați;
- promovarea supremației legii și a principiilor statului de drept;
- elaborarea unui Cod deontologic pentru avocați și administrarea Consiliului disciplinar al avocaților;
- acordarea de ajutor, prin consiliere, membrilor și beneficii pentru calitatea de membru.

Calitatea de membru este voluntară și avocații stagiați sunt, de asemenea, bine-veniți să se alăture în condiții egale. Aceștia din urmă constituie o subsecțiune a Baroului și își au propriul consiliu, la fel ca și „tinerii avocați”, adică avocații de până la 40 de ani. Aceste subdiviziuni se concentrează, respectiv, pe necesitățile, provocările specifice și interesele comune ale fiecărui grup în parte.

Nu există nicio deosebire între avocații care profesează în cauzele penale și cei din cauzele civile, precum nu este nicio deosebire între instanțele și judecătorii care examinează aceste cauze. În mod tradițional, majoritatea avocaților activează atât în cauze civile, cât și în cauze penale, dar, pe parcursul ultimelor decade, a existat o tendință de specializare. Cu toate acestea, birourile de avocați se extind cu rapiditate și încearcă să ofere o gamă largă de servicii juridice, adunând sub același acoperiș specialiști din diferite domenii.

Pentru ca un avocat să poată apărea în fața Curții Supreme de Justiție, acesta trebuie să treacă două „cauze test” în fața acestei instanțe, înainte ca să i se permită să indice litera (H) după numele său, care înseamnă permisiunea de a apărea în fața celei mai înalte instanțe din țară. Norvegia nu are Curte Constituțională.

Stagiul profesional

Pentru a fi admis la stagiul profesional, candidatul trebuie să fi absolvit facultatea de drept și să fi frecventat „Cursul de Avocatură”, care se desfășoară timp de șase zile pline consecutive. Instruirea include, *inter alia*:

1. pregătirea cauzelor;
2. audierea martorilor;
3. Codul deontologic;
4. contabilitate;
5. metode alternative de soluționare a conflictelor;
6. negociere;
7. instruire practică de reprezentare în instanță.

Cursul se încheie cu un examen pentru acasă.

După aceasta, candidatul este eligibil pentru a încheia un contract de muncă cu un avocat sau cu un birou de avocați care îl angajează. În toate cazurile, un avocat trebuie să fie numit responsabil pentru acțiunile sau inacțiunile stagiatarului pe durata contractului, acest avocat asumându-și, de asemenea, responsabilitatea pentru dezvoltarea profesională și instruirea stagiatarului.

Conform Legii norvegiene cu privire la Protecția Muncii, avocatul stagiar, ca și oricine altcineva din

Norvegia care a încheiat un contract de muncă, se va bucura de o serie de drepturi fundamentale care trebuie respectate și de la care nu se poate devia din punct de vedere juridic. Printre acestea sunt: dreptul la un salariu decent, dreptul la un număr maxim de ore de muncă pe săptămână, dreptul la concediu de maternitate/paternitate și dreptul la concediu.

Înainte de a solicita Comisiei de licențiere, care este numită în mod public, licența pentru a practica avocatura, avocatul stagiar, după cum s-a menționat mai sus, va trebui să finalizeze, cel puțin doi ani de activitate *de facto* în cadrul unui birou de avocați. Pe parcursul acestei perioade, stagiarul va trebui să apară în instanță pe cel puțin trei cauze, acestea trebuind să fie de un anumit volum și complexitate.

Între avocatul îndrumător și stagiarul fără licență trebuie să existe un raport juridic de muncă. Avocatul stagiar va lucra în biroul avocatului îndrumător. Trebuie să existe un contract scris, prin care cabinetul de avocați îi stabilește avocatului stagiar o retribuție rezonabilă. Avocatul îndrumător trebuie să supravegheze activitatea stagiarylui și să se asigure că acesta din urmă beneficiază de o îndrumare corespunzătoare în activitatea sa.

Stagiul profesional în avocatură în Norvegia se bazează pe principiul „învățare din practică” și este bine ajustat la lucrul direct în cauze concrete. De obicei, avocatul stagiar va fi prezent la întâlnirile inițiale cu clienții, va lua parte la cercetarea surselor, evaluarea cauzei, pregătirea cererilor etc., precum și la luările de cuvânt în fața instanței pe parcursul procedurii.

Prin Ordinul G-25/97, Ministerul Justiției și-a exprimat poziția sa cu privire la normele de licențiere a avocaților stagiar, precum și cu privire la condițiile necesare pentru obținerea unei licențe de avocat. În acest sens, se menționează că:

„Stagiul profesional în avocatură se dorește a fi o perioadă de ucenicie în care avocatului stagiar ar trebui să i se ofere posibilitatea de a profesa în calitate de avocat și de a-și dezvolta abilitățile. Pe parcursul acestei perioade, avocatul stagiar va acumula cunoștințe despre diferitele aspecte ale profesiei de avocat. Perioada de stagiul profesional va fi efectuată sub controlul și instrucțiunile avocatului îndrumător.”

Când sunt îndeplinite toate cerințele, stagiarul poate să înainteze o cerere pentru a obține licența de practicare a avocaturii. După cum s-a menționat, cererea se adresează unui comitet independent numit în mod public pentru examinare și luarea unei decizii. Trebuie menționat că Baroul Avocaților nu are nicio atribuție în acest sens.

Mai multe informații, inclusiv materiale traduse din limba norvegiană, pot fi găsite la:
<http://www.avocatul.md/news/masa-rotunda>

Grupul de lucru pentru elaborarea Ghidului Avocatului Stagiatar

1.1. Autorii Ghidului Avocatului Stagiatar:

a. Îndrumători ai Grupului de lucru:

1. Alexandru Țurcan, avocat, membru al Consiliului Uniunii Avocaților;
2. Natalia Moloșag, avocat, membru al Comisiei de licențiere a Uniunii Avocaților.

b. Coordonator al Ghidului și Grupului de lucru:

Vladimir Palamarciuc, avocat stagiatar, președintele Asociației Tinerilor Avocați.

c. Membrii Grupului de lucru:

1. Dorin Botnarenco	Capitolul I
2. Nadejda Garceva	Capitolul II; Capitolul V
3. Vadim Vieru	Capitolul II
4. Vlada Capustina	Capitolul III, Secțiunea 3.1. „A”; Capitolul V
5. Victoria Gamurari	Capitolul III, Secțiunea 3.1. „B”; Capitolul V
6. Roman Ceban	Capitolul III, Secțiunea 3.1. „B”; Capitolul V
7. Maxim Ciugureanu	Capitolul III, Secțiunea 3.1. „B”; Capitolul V
8. Diana Casapu	Capitolul III, Secțiunea 3.1 „C”; Capitolul V
9. Vladimir Palamarciuc	Capitolul III, Secțiunea 3.1. „B” și „D”; Capitolul V
10. Olga Rabei	Capitolul IV; Capitolul V
11. Ruslan Ciocoi	Capitolul IV, Capitolul V
12. Olimpia Iovu	Capitolul VI
13. Harald Ciarlo	Capitolul VII

1.2. Persoanele care au contribuit la elaborarea ghidului prin comentarii, idei, opinii, avize

1. Gheorghe Amihalachioaie – președintele Uniunii Avocaților din Moldova
2. Alexandru Țurcan – membrul Consiliului Uniunii
3. Natalia Moloșag – membrul Comisiei de licențiere a profesiei de avocat
4. Olimpia Iovu – consultant juridic ABA ROLI;
5. Harald Ciarlo – expert NORLAM.

